

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2020/36109009600941060

KONIEC STUDENEJ VOJNY A VÝVOJ
BEZPEČNOSTNÝCH VZŤAHOV V EURÓPE

Bakalárska práca

2020

Dominika Šablatúrová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

KONIEC STUDENEJ VOJNY A VÝVOJ
BEZPEČNOSTNÝCH VZŤAHOV V EURÓPE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekológia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrej Zrak

Bratislava 2020

Dominika Šablatúrová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracovala samostatne s využitím prameňov uvedených v zozname použitej literatúry.

2020

.....

Pod'akovanie

Moja úprimná vďaka za pomoc, cenné rady a pripomienky pri písaní bakalárskej práce patrí jej vedúcemu Ing. Andrejovi Zrakovi.

ABSTRAKT

ŠABLATÚROVÁ, Dominika: Koniec studenej vojny a vývoj bezpečnostných vzťahov v Európe. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrej Zrak Bratislava: FMV EU, 2020, 47s.

Bakalárska práca sa zaoberá situáciou, ktorá vznikala pred začiatkom studenej vojny, približuje priebeh vojny a jasne definuje príčiny konca studenej vojny. Ďalším cieľom je opísať bezpečnostnú situáciu v Európe a určiť vývoj bezpečnostných organizácií. Práca je rozdelená do 4 kapitol. Prvá kapitola opisuje priebeh studenej vojny. Začiatok kapitoly objasňuje priebeh ako vojna vznikala, opisuje niekoľko vojen, ktoré boli vyvolané napätím medzi veľmocami USA a ZSSR. Záver kapitoly popisuje príčiny ukončenie studenej vojny. V ďalšej časti, v druhej kapitole, je popísaný priebeh vzniku medzinárodných organizácií, ktoré vznikali počas studenej vojny. Kapitola je zameraná na vývoj organizácií počas vojny, ale aj po jej ukončení. Kapitola sa zameriava najmä na vývoj organizácií po rozpade ZSSR. Najväčší dôraz na opis je venovaný organizácií KBSE/OBSE. Tretia časť bakalárskej práce je zameraná na podrobnejší popis a vysvetlenie kosovského konfliktu, ktorý začal eskalovať po rozpade ZSSR. Tretia kapitola je opisom vzniku a priebehu konfliktu. Záverečná, štvrtá kapitola sa venuje priebehu misií OBSE, ktoré sa snažili konflikt na území Kosova vyriešiť. V kapitole je uvedených niekoľko príkladov, ktoré popisujú činnosť OBSE v krízových oblastiach bývalej Juhoslávie. Výsledkom riešenia danej problematiky je poukázať na dôležitosť medzinárodných organizácií po skončení studenej vojny. Na príklade OBSE a jej misií, ktoré vyslala na územie bývalej Juhoslávie je jasne vidieť, aký prínos majú medzinárodné organizácie na udržanie mieru vo svete.

Kľúčové slová: studená vojna, bezpečnostné organizácie, OBSE, misie v Kosove

ABSTRACT

ŠABLATÚROVÁ, Dominika: The end of the cold war and the development of security relations in Europe. - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. - Thesis supervisor: Ing. Andrej Zrak Bratislava: FMV EU, 2020, 47 pages.

The bachelor's thesis deals with the situation that arose before the beginning of the Cold War, describes the course of the war and clearly defines the causes of the end of the Cold War. Another aim is to describe the security situation in Europe and to identify the development of security organizations. The work is divided into 4 chapters. The first chapter describes the course of the Cold War. The beginning of the chapter explains the course of how the war originated, describes several wars that were caused by tensions between the great powers of the USA and the USSR. The conclusion of the chapter describes the causes of the end of the Cold War. The next part, the second chapter, describes the course of the emergence of international organizations that emerged during the Cold War. The chapter focuses on the development of organizations during the war, but also after its end. The chapter focuses mainly on the development of organizations after the collapse of the USSR. The greatest emphasis on the description is given to the CSCE / OSCE. The third part of the bachelor thesis is focused on a more detailed description and explanation of the Kosovo conflict, which began to escalate after the collapse of the USSR. The third chapter is a description of the origin and course of the conflict. The final, fourth chapter deals with the course of OSCE missions that sought to resolve the conflict in Kosovo. The chapter provides several examples that describe the OSCE's activities in crisis areas in the former Yugoslavia. The result of solving this problem is to point out the importance of international organizations after the end of the Cold War. The example of the OSCE and its missions to the former Yugoslavia clearly shows the contribution of international organizations to maintaining peace in the world.

Key words: cold war, security organizations, OSCE, missions in Kosovo

Obsah	
Úvod	8
Ciele a metodika práce	10
1 Studená vojna	12
1.1 Fenomén „studená vojna“	12
1.1.1 Operácia Manhattan	13
1.2 Symboly studenej vojny	13
1.2.1 Americká pomoc krajinám po druhej svetovej vojne	14
1.2.2 Rada vzájomnej hospodárskej pomoci.....	15
1.3 Otvorené konflikty počas studenej vojny	15
1.3.1 Berlínska kríza	16
1.3.2 Vojna v Kórei	17
1.3.3 Karibská kríza	18
1.3.4 Porovnanie sovietskej účasti v Afganistane a americkej vo Vietname	19
1.4 Koniec studenej vojny	20
1.4.1 Obdobie 1989 – 1991	21
1.4.2 Kľúčové dôvody rozpadu ZSSR – ukončenie studenej vojny.....	22
2 Vývoj bezpečnostných medzinárodných organizácií	23
2.1 Vývoj NATO	23
2.1.1 Zmeny bezpečnostnej stratégie NATO	24
2.2 Vznik a vývoj bezpečnostnej organizácie „Varšavská zmluva“	24
2.2.1 Rozdielnosť bezpečnostných organizácií.....	25
2.3 Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu (OBSE).....	25
2.3.1 Aktivity OBSE.....	26
3 Úloha OBSE pri riešení kosovského konfliktu	30
3.1 História kosovských konfliktov	31
3.2 Eskalovanie konfliktu v druhej polovici 90. rokov.....	33
3.3 Letecké bombardovanie	34
4 Misie OBSE v Kosove	35
4.1 Misia KBSE (OBSE) v Kosove, Sandžaku a Vojvodine	35
4.2 Druhá misia OBSE	36
4.3 Tretia misia OBSE v Kosove.....	38
Záver	41
Zoznam použitej literatúry	43

Úvod

V minulom storočí evidujeme asi najvyšší počet konfliktov v ľudskej histórii. Dve svetové vojny a desiatky menších vojen v regiónoch pozmenili geografickú a politickú mapu sveta. Téma Koniec studenej vojny a vývoj bezpečnostných vzťahov v Európe má interpretovať ako vojna dopadla a aký vplyv mala na vývoj bezpečnostných vzťahov v Európe.

Studená vojna pozmenila svet svojimi politickými, ideologickými a mocenskými konfliktami. Rozpínanie Spojených štátov amerických a Sovietskeho zväzu bolo tak veľké, a tak silné, že väčšina regiónov sveta musela byť do značnej miery ideologicko-politicky ovplyvnená. Bezpečnostné organizácie, ktoré vznikali v období vojny boli ovládnuté supervelmocami a niekoľko odborníkov sa domnieva, že vplyv studenej vojny je v bezpečnostných organizáciách zasiahnutý dodnes. Práve to je cieľom bakalárskej práce, poukázať ako sa bezpečnostné organizácie vyvíjali po konci studenej vojny. Poukázať na transformáciu organizácií, ako sa menili z útočných a vojenských, na organizácie, ktorých cieľom bolo a je udržať mier vo svete.

Prvá kapitola práce sa zameriava na vysvetlenie pojmu studená vojna, popisuje niekoľko vojen, ktoré sa počas „studených rokov“ odohrali. Avšak, sú popísané len veľmi okrajovo, keďže vojny nie sú nosnou témou práce. Záver prvej kapitoly sa však už zameriava na koniec studenej vojny a venuje sa hlavne príčinám, ktoré viedli k rozpadu Sovietskeho zväzu a tým následnému koncu studenej vojny. Druhá časť práce sa venuje vývoju bezpečnostných medzinárodných organizácií NATO, Varšavská zmluva a OBSE. Snahou je interpretovať ako sa bezpečnostné organizácie vyvíjali a ako sa menila ich stratégia. Koniec vojny viedol k tomu, aby aj organizácie zmenili svoje vojenské stratégie na mierové riešenia sporov.

Tretia kapitola sa snaží interpretovať dôležitosť medzinárodnej organizácie OBSE, ktorá organizovala a aj organizuje niekoľko desiatok misií na efektívne vyriešenie sporu a na udržanie mieru v krízových oblastiach. Táto kapitola sa zameriava na situáciu, ktorá nastala po rozpade ZSSR, konkrétne štátov bývalej Juhoslávie. V krajinách Juhoslávie začali po konci studenej vojny oslobodzovacie spory, do ktorých sa dostalo aj Srbsko s územím Kosova. Kosovo je územie, ktoré sa už niekoľko desiatok rokov snaží o nezávislosť a práve kvôli tomu bolo ohniskom neustáleho napätia. Predmetom kapitoly je priblížiť ako konflikt vznikol, ako sa vyvíjal, jeho eskalovanie a následné letecké bombardovanie.

Cieľom poslednej kapitoly bakalárskej práce je poukázať na dôležitosť OBSE a jej misií na území Kosova. Podrobne popisuje všetky tri misie OBSE, ktoré na Balkán vyslala. Poukazuje na viaceré pozitíva, ktoré misie priniesli, ako napríklad demokratické voľby, vyššia úroveň vzdelania, zrovnoprávnenie žien. Celkovo možno potvrdiť, že misie prispeli k lepšej životnej úrovni ako aj srbského, tak aj albánskeho obyvateľstva na území Kosova. Každá misia mala svoj určitý cieľ, ktorý však nebol vždy na 100 % dosiahnutý. Niektoré misie neskončili podľa predstáv, mali rôzne chyby, ale v konečnom dôsledku boli prínosom pre Kosovo na udržanie mieru a stability na jeho území.

Ciele a metodika práce

Hlavným predmetom bakalárskej práce je vysvetlenie konca studenej vojny a vývoj bezpečnosti v Európe. Vysvetliť čo viedlo k ukončeniu a taktiež aké udalosti vznikali vo svete po skončení konfliktu.

Práca zahŕňa tri základné ciele. Prvým cieľom je objasnenie pojmu studená vojna, aké krízy počas konfliktu vznikali a snaha o vysvetlenie ako je možné, že dve superveľmoci medzi sebou bojovali ale zároveň priamo nebojovali. V poradí druhým cieľom je objasnenie príčiny konca studenej vojny, čo tomu predchádzalo a zamýšľať sa nad otázkami, ktoré si veľa odborníkov pokladá aj dnes, či studená vojna vôbec niekedy skončila, či sa nezmenila len jej vrchná časť. Už počas čítania kníh o studenej vojne do roku 1989 možno vidieť množstvo ideológie, ktorá asi najviac, v prenesenom zmysle slova, zdobila spomínaný konflikt. Posledným, tretím cieľom je zameranie sa na bezpečnostnú otázku v Európe. Priblížiť organizácie NATO, Varšavská zmluva a OBSE, ktoré počas studenej vojny vznikli. Cieľom práce je poukávanie na transformáciu organizácií po ukončení konfliktu.

Práca sa opiera o zahraničnú ale aj česko-slovenskú literatúru. Spomeniem niekoľko diel, ktoré najviac ovplyvnili moje písanie. Dielo *Studená vojna* od Johna Gaddisa, je písaná z pohľadu autora, ktorý studenú vojnu prežil. Bol priamym účastníkom tohto boja a vsúva do faktov aj svoje vlastné myšlienky a skúsenosti. Kniha porovnávajúca dva svety je dielo od maďarského autora G. Partosa - *Studená vojna z pohľadu východu a západu*. Už z názvu je jasné, že autor sa snaží načrtnúť ako celý konflikt vnímala západná časť sveta a ako konflikt vnímal východ.

Práca je odpoveďou na otázky ako vojna skončila, respektíve čo bolo príčinou konca. Ďalej poukazuje nato, aké technologické pokroky studená vojna priniesla, teda aké zbrane alebo akú vojenskú techniku vyvinuli počas vojny superveľmoci. Ako posledné práca rozvracia mýtus o tom, že sa USA a ZSSR v priamom boji nestretli. Chcem poukázať na fakty, ktoré tento mýtus vyvracajú a na základe, ktorých vzniklo pomenovanie „studená vojna“ .

Vzhľadom nato, že moja téma je z väčšej časti historická, budem využívať hlavne opisnú metódu, ktorá je pri písaní prác najčastejšia. Studená vojna zasiahla aj každodenný život obyvateľov preto využijem komparatívnu metódu, kde sa budem snažiť porovnať ideológiu, čiže nejaký kontrast medzi východom a západom.

Nakoniec by som rada poukázala aj na niektoré zaujímavé fakty, ako vojna ovplyvnila športové podujatia alebo ako presiakla do kultúry. Budem sa snažiť ilustrovať aj niektoré zaujímavé udalosti respektíve budem spomínať známe osobnosti, ktoré sa pričínili o zmiernenie napätia medzi krajinami. A ako posledné aj na preteky vo všetkých sférach, ktoré tak ekonomicky vyčerpali východný blok, že to nakoniec nemohlo dopadnúť inak ako rozpadom ZSSR.

1 Studená vojna

Bol konflikt, ktorý aj napriek veľkému počtu vojen v 20. storočí, zastáva osobitné postavenie medzi vojnami. Konflikt medzi západným blokom, na čele so Spojenými štátmi americkými a východným blokom, na čele so Sovietskym zväzom. Niektorí autori potvrdzujú teóriu, že USA a ZSSR medzi sebou v otvorenom boji nikdy počas tohto konfliktu nebojovali. Skôr sa tvrdí, že medzi sebou bojovali v ideologickej, propagandistickej, hospodárskej, politickej a vedecko-technickej rovine. Avšak, každá strana chcela tú druhú zničiť pomocou moderných technológií a vojenských zbraní. Už teraz, po rokoch je jasné, ako sa oba bloky báli napadnúť jeden druhého, respektíve nebáli sa zaútočiť, skôr sa obávali, že odvetá bude rovnako zdrvivúca ako útok. Najlepšie to vysvetľuje pojem „selfdestruction“¹ – vzájomné zničenie. Preto, sa snažili medzi sebou bojovať o pozíciu a silu vo svete. Forma tohto vzájomného pretekania sa dostala nielen do vojenskej zbroji, kozmu ale aj do kultúry, športu, vedy v neposlednom rade do medziľudských vzťahov vo svete. Vzťahy, ktoré medzi týmito blokmi boli, sa najlepšie vyobrazujú na športových podujatiach. Hráči reprezentujúci ZSSR boli izolovaní, veľmi strážení, so súpermi mali zakázané komunikovať. Pre Sovietsky zväz spoločné akcie predstavovali príliš veľké riziko úteku za povestný Berlínsky múr, ktorý bol v tom období hranicou medzi dvoma blokmi.

1.1 Fenomén „studená vojna“

Vojna v ideologickej rovine medzi USA a ZSSR nesie názov, ktorý je dodnes predmetom diskusií medzi historikmi. Prvýkrát slovné spojenie použil historik a spisovateľ George Orwell v diele *Ty a atómová vojna*. Do povedomia širšej verejnosti sa tento názov dostal pri prejave Winstona Churchilla.² Prejav bol pre väčšinu odborníkov tak dôležitý, že ho skloňujú ako hlavnú udalosť, ktorá datuje vznik studenej vojny.

Avšak, tesne pred koncom druhej svetovej vojny vznikalo niekoľko udalostí, ktoré viedli vtedajších spojencov do vzájomnej nenávisťi. Otvorenie druhého frontu bolo prvým výrazným napätím medzi narastajúcim konfliktom spojencov. V roku 1943 sa uskutočnila Konferencia spojencov, na ktorej Stalin žiadal čo najrýchlejšie otvorenie druhého frontu.³ Čo v realite Američania nespĺnili, aj napriek požiadavkám Moskvy. Tento front bol otvorený

¹ Gaddis, J.: *The United States and the Origins of the Cold War*. 1972. s.13

² Winston Churchill – britský politik, ktorý mal prejav na univerzite vo Fultone v roku 1946

³ Kissinger, H.: *Umění diplomacie*, 2002. s.346

až v júni 1944, čo urýchlilo koniec Hitlera. Ľudia oslavovali na oboch stranách, či v Moskve alebo vo Washingtone, avšak spojenci oslavovali zvlášť, i keď sa jednalo o spoločné víťazstvo.⁴

Winston Churchill vo svojom diele *Triumf a tragédia najvýstižnejšie* popísal udalosti po vojne: „Aj keď vojnu vyhrala jedna proti hitlerovská koalícia, jej hlavní predstavitelia už bojovali proti sebe. Ak nie priamo vojensky, tak dozaista geopoliticky a ideologicky. Oba tábory naozaj chceli koniec vojny, no zároveň chceli z dosiahnutého víťazstva vyťažiť čo najviac úžitku pre svoju vlasť.“⁵

1.1.1 Operácia Manhattan

Ďalším konfliktom, ktorý nastal medzi spojencami a jedným z prvých symbolov studenej vojny, je atómová bomba. Američania začali s vývojom tejto zbrane už v roku 1942. Zostrojenie atómovej bomby by v prebiehajúcom konflikte znamenalo úplne iný rozmer. Američania o tejto operácii svojich sovietskych kolegov neinformovali. Pár mesiacov po Konferencii spojencov Harry Truman povolil zhodenie bômb Little Boy a Fat Man na japonské mestá. Hirošimu a Nagasaki zasiahli atómové pumy 6. a 9. augusta 1945. Bol to odkaz pre japonských predstaviteľov, ktorí nechceli kapitulovať. Vysokí americkí predstavitelia argumentovali, že zhodenie atómových bômb urýchlilo kapituláciu Japonska.⁶ Americký spojenec Stalin tento čin pomenoval „superbarbarstvom“.

1.2 Symboly studenej vojny

Počiatky nepriateľstva sprevádzali tieto symboly:

- Berlínsky múr – najznámejší a najnenávidenejší symbol studenej vojny, ktorý rozdeľoval Berlín na kapitalistickú a komunistickú časť. Berlínsky múr začali stavať 13. augusta 1961. Bol dlhý 155 kilometrov a jeho výška bola 3,5 metra. Počas rokov 1961 – 1989 na ňom zomrelo približne 125 až 258 ľudí, ktorí sa pokúšali múr preliezť. Definitívne zničenie Berlínskeho múru bolo 9. novembra 1989.⁷
- Marshallov plán – je neoficiálnym názvom Plánu európskej obnovy. Prijatý bol v roku 1948 a hlavným cieľom bola priemyselná a hospodárska obnova

⁴ Gaddis, J.: *Studená vojna*. 2006. s.112-190

⁵ Švankmajer, M. a kolektív: *Dejiny Ruska*, 2004. s.302

⁶ Ryban, L.: Hirošima a Nagasaki: Ako svet spoznal silu jadra?.2018. In: *Historická revue* ,s. 14-17

⁷ Blažek, P.: Pád Berlínskeho múru. 2019. In: *Historická revue*, s. 13-15 č. 11/2019 str. 13-15. 9.11.2019

povojnovej Európy. Plán sa snažil o obnovu priemyslu, medzinárodného obchodu a poľnohospodárstva v Európe. Spojené štáty americké si týmto plánom zabezpečili prestíž v Európe a určité postavenie. Prijatím Plánu hospodárskej obnovy sa Európa rozdelila na bohatý západ a zaostávajúci východ. Štátny tajomník George Marshal, ktorý ako prvý prišiel s myšlienkou pomoci pre Európu neskôr získal za svoju celoživotnú prácu Nobelovu cenu za mier.⁸

- Trumanova doktrína – na kongrese v roku 1947 vystúpil so svojim prejavom americký prezident Harry Truman, ktorý predstavil stratégiu na zadržanie komunizmu do zvyšku sveta. Súčasťou stratégie bol napríklad Marshallov plán, založenie Severoatlantickej aliancie (NATO), ďalej hospodársky a vojensky podporiť Grécko a Turecko,⁹ neskôr aj Juhosláviu a Irán.
- Churchillov prejav vo Fultone – britský politik Winston Churchill použil vo svojom prejave pojem železná opona ako prejav neslobody v strednej a východnej Európe, ktorú okupoval Sovietsky zväz.

Symbyly studenej vojny definitívne rozdelili svet na dva bloky. To v prenesenom kontexte znamenalo, že rozhodnutia, ktoré ovplyvnili celý svet sa tvorili vo Washingtone a v Moskve. Washington vládol západnému bloku a Moskva východnej časti sveta. Práve preto sa so studenou vojnou často spomína pojem bipolarita¹⁰.

1.2.1 Americká pomoc krajinám po druhej svetovej vojne

Studená vojna vznikla približne v roku 1947. V tom období sa celý svet spamätával z druhej svetovej vojny, ktorá štáty finančne, fyzicky ale aj psychicky vyčerpala. Svet sa začal deliť na krajiny, ktoré boli oslobodené Spojenými štátmi americkými na čele, a na krajiny, ktoré boli oslobodené Sovietskym zväzom. Krajiny, ktoré sa pridali na stranu západu prijali takzvaný Marshallov plán, ktorý mal štátom hospodársky a ekonomicky pomôcť. Program európskej obnovy nebol len finančnou ale aj humanitárnou pomocou. „Naša politika nie je namierená proti nijakej krajine ani doktríne, ale proti hladu, chudobe, zúfalstvu a chaosu.“¹¹ Toto vyhlásenie je dôkazom toho, že Marshallov plán bol ponúknutý všetkým európskym krajinám vrátane Nemecka a krajinám Sovietskeho zväzu. Pomoc

⁸ Nálevka, V.: *Kapitoly z dejin studené války, Díl první: Institut pro stredoeuropskou kulturu a politiku*, 1997. s. 23

⁹ Manák, M.: *Európska poradná komisia a diplomacia USA v rokoch 1943-1945*, 2011. s.180

¹⁰ Bipolarizmus v politológii označuje usporiadanosť politického systému okolo dvoch relatívne rovnako silných štátov.

¹¹ Vyhlásenie ministra zahraničných vecí USA G. Marshalla 5. júna 1947

vo forme potravín, zdravotníckych a hygienických pomôcok, úverov alebo tovarov poskytovala americká vláda. Najväčšia časť pomoci bola investovaná do Veľkej Británie alebo Francúzska. Veľká časť prostriedkov viedla na obnovu a modernizovanie infraštruktúry. Briti získali pomoc vo výške takmer 3,2 miliardy, Francúzi 2,7 miliardy. Pomoc bola poskytnutá aj Nemecku, ktoré sa už v roku 1951 dostalo na ekonomickú úroveň pred druhou svetovou vojnou.¹² Keď sa to premietne do aktuálneho diania v Európe vidíme, že krajiny, ktoré prijali Program európskej obnovy sú veľkými ekonomickými mocnosťami a s výnimkou Britov, členovia zakladajúcej šestky Európskeho hospodárskeho spoločenstva, ktoré je predchodcom dnešnej Európskej únie.

1.2.2 Rada vzájomnej hospodárskej pomoci

Opakom Marshallovho plánu, na druhej strane sveta bola Rada vzájomnej hospodárskej pomoci, ktorú prijali krajiny pod záštitou ZSSR. Pomoc od Američanov bola navrhnutá aj Sovietskemu zväzu, ktorá na čele so Stalinom, bola rázne odmietnutá a samozrejme odmietnutie patrilo aj pre satelity, do ktorých spadalo aj vtedajšie Československo. Podľa názoru väčšiny odborníkov, to bola jediná možnosť ako sa ČSR mohlo odtrhnúť od východného bloku. Dokonca, predstavitelia krajiny spočiatku prijali pozvanie na Parížsku konferenciu¹³ a to z pochopiteľných dôvodov. V roku 1946 smerovalo až 81,5% československého exportu na západné trhy. Predstavitelia Československa prvotne pozvanie do Paríža prijali, ale po liste, ktorý nariadil okamžitý príchod do Moskvy, na ktorom im bolo striktné zakázané zúčastniť sa konferencie, svoju účasť nakoniec odvolali. Tým sa definitívne potvrdila nadvláda Sovietskeho zväzu nad vtedajším Československom.¹⁴

1.3 Otvorené konflikty počas studenej vojny

Otvorenému boju medzi USA a ZSSR vraj nikdy neprišlo, avšak počas studenej vojny vzniklo niekoľko otvorených konfliktov, ktoré boli pod drobnohľadom práve dvoch veľmocí. Dokonca v niektorých krízach sa zapojili do konfliktov aj vojská USA a ZSSR.¹⁵

¹² Petruf, P.: *Marshallov plán*. 1993. s. 125

¹³ Šutaj, Š.: *Parížska konferencia 1946 a mierová zmluva s Maďarskom*. 2015. s.23

¹⁴ Klubert, T.: *9. júl 1947 – Marshallov plán* [cit. 2019-08-11]. dostupné na internete: <<https://www.upn.sk/sk/9-jul-1947---marshallov-plan/>>

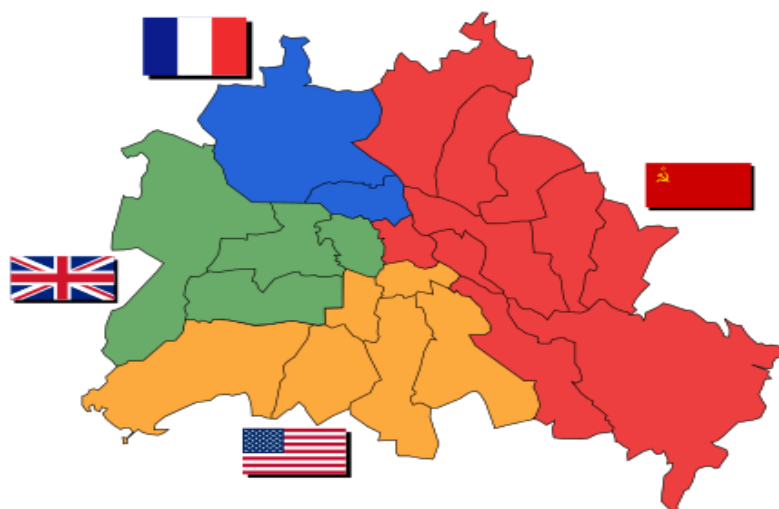
¹⁵ Petruf, P.: *USA a studená válka: Politika amerického imperializmu v Európe 1945-1949*. 1985. s.145

1.3.1 Berlínska kríza

Vo svete neexistuje mesto, ktoré by bolo tak ideologicky zasiahnuté ako hlavné mesto Nemecka, Berlín. Kým Spojené štáty americké sa stotožňovali s myšlienkou obnovenia povojnového Nemecka po hospodárskej, ekonomickej ale i politickej respektíve demokratickej stránke¹⁶, tak Sovietsky zväz si požadoval reparácie zo strany Nemecka. Tieto dva pohľady boli úplne pochopiteľné ale ako sa ukázalo neskôr, tak ani jedna strana nechcela urobiť kompromis, čo viedlo k zvýšenému napätiu medzi západnými zónami a jednej východnej – sovietskej.¹⁷ Nemecké mesto Berlín malo špeciálne postavenie z hľadiska mocností, tri západné časti patrili Američanom, Britom a Francúzom, jedna východná zóna patrila Sovietom. Všetky zóny dokopy prijali približne 6,5 milióna etnických Nemcov, ktorí boli vyhnaní z východných častí sveta a z častí, ktoré vo vojne okupovali Nemci.

Rozdelenie Berlína malo svoje opodstatnenie, ak bol pod kontrolou Berlín, ako hlavné mesto Nemecka znamenalo to, že pod kontrolou bolo celé Nemecko, aby sa už nikdy nestalo takou veľkou hrozbou ako tomu bolo v druhej svetovej vojne.

Obrázok č.1: Rozdelenie Berlína

Prameň:[s.n.]:*Ich bin ein Berliner*. [2019-08-11]. dostupné na internete:
https://www.wikiwand.com/es/Ich_bin_ein_Berliner

Narastajúca kríza medzi západným a východným blokom nastala po menovej reforme západných zón, s ktorou ZSSR nesúhlasilo. Na protest Sovieti začali s blokádou

¹⁶ Kissinger, H.: *Umění diplomacie*, 2002. s.104

¹⁷ Weber, H.: *Dějiny NDR*, 2003, s.236

Berlína. Uzatvorili lodnú a cestnú dopravu. Viac ako rok bol Západný Berlín zásobovaný letecky.¹⁸ V máji 1949 Sovieti zvážili, že blokáda nie je efektívna a nakoniec ju odvolali. Komunikácia medzi Trizóniou¹⁹ a Západným Berlínom bola opäť obnovená. Ako dôsledok Berlínskej krízy sa Nemecko rozdelilo na dve krajiny. Na Nemeckú demokratickú republiku²⁰ – komunistický štát a Nemeckú spolkovú republiku – západné Nemecko.

1.3.2 Vojna v Kórei

Problémy na Kórejskom polostrove vznikali už pred 2. svetovou vojnou. Do druhej svetovej vojny bola Kórea okupovaná Japonskom. Na pomoc pri oslobodení prišla sovietska armáda, ktorá si začala nárokovať na kórejské územie. Táto pomoc však predstavovala ešte väčšie problémy ako tomu bolo dovtedy. Podobne ako pri prípade Nemecka tak aj kórejský polostrov bol okupovaný sovietskymi a americkými vojakmi zároveň. Na jednej strane ZSSR a Čína boli podporovateľmi kórejských komunistov a USA s Japonskom sa snažili zabrániť vzniku komunistickej Kórei. V dôsledky udalostí sa vytvorili dve okupačné zóny, ktoré boli rozdelené na 38 rovnobežke.²¹ Toto rozdelenie funguje dodnes.

Obrázok č. 2: Rozdelenie Kórejského polostrova na 38 rovnobežke

Prameň:[s.n.]: *Korean War*. [2019-08-11]. dostupné na internete: <https://exploringthecoldwar.weebly.com/korean-war.html>

¹⁸ Kunštát, M.: *Znovusjednocení Německa a Československá zahraničná politika*, 2011. s.197-211

¹⁹ Trizónia: (v západnom Nemecku po 2. svetovej vojne) dočasné spojenie troch okupačných pásem

²⁰ Fulbrook, M.: *Dejiny moderného Nemecka*. 2012. s.202

²¹ Eckert C. a kol.: *Dějiny Koreje*. 2009, s. 376

Problémy na Kórejskom polostrove mala vyriešiť novovzniknutá Organizácia spojených národov, ktorá mala dohliadať na priebeh volieb, ktoré by mohli pomôcť zjednotiť polostrov. Avšak, voľby boli v oboch zónach odignorované a napriek snahe OSN vznikli 15. augusta 1948 Kórejská republika a 9. septembra Kórejská ľudovodemokratická republika. OSN po vyhlásení zvrchovaných štátov nariadila odsun všetkých cudzineckých vojsk z územia.²²

O rok neskôr ako OSN odišla z polostrova, armáda Kórejskej ľudovodemokratickej republiky napadla Kórejskú republiku. Armáda vedená severokórejským vodcom Kim Ir-sen-om bola podporovaná Sovietmi a Čínou, čo predstavovalo prevahu nad južným susedom. Tento akt bol však vyhodnotený zo strany OSN ako akt agresie. OSN vyslala vojakov z 15 štátov na pomoc Kórejskej republike. Do konfliktu sa pridali aj všetky vojská čínskej armády, čo viedlo k neustálym bojom bez víťaza.²³ Konflikt skončil až po podpise prímeria, ktoré trvá dodnes. Podpísalo sa 27. júna 1953 a 38 rovnobežka bola určená ako demarkačná línia a dodnes slúži ako hranica medzi dvoma od seba nezávislými krajinami na Kórejskom polostrove.²⁴

1.3.3 Karibská kríza

Po 1959 sa Kuba stala sovietskym spojencom. Revolúcia vedená Fidelom Castrom podporila režim, ktorý z Kuby vytvoril komunistický štát. Castrova politika bola zameraná na podporu najchudobnejších ľudí na Kube a to zvýšením miezd, zlepšením sociálnej politiky a podobne.²⁵ V nasledujúcich rokoch si ZSSR na Kube spravil základňu, na ktorej uložili rakety stredného doletu s atómovými hlavicami, čo znamenalo priame a doteraz najväčšie ohrozenie Spojených štátov amerických. Američania na sovietske manévry reagovali námornou blokádou Kuby.²⁶

O dva dni neskôr Chruščov priznal, že Sovietsky zväz na Kube zriaďuje rakety s atómovými hlavicami. Od amerického prezidenta žiadal, aby stiahol americké rakety z tureckého a talianskeho územia. 27. októbra bolo nad Kubou zostrelené americké lietadlo s majorom Andersonom²⁷ na palube. Po zostrele amerického lietadla Kennedy napísal rozhorčený list ZSSR, v ktorom dal Sovietom ultimátum kde ich žiadal o odstránenie rakiet

²² Nálevka, V.: *Světová politika ve 20. století II.* 2000. s.234

²³ Damankoš, M.: *Svetové dejiny III.* 2007. s.102

²⁴ Nálevka, V.: *Stalinova hra o Zemi jitní svěžesti.* 2009. s.150-162

²⁵ Krejčí O.: *Zahraničná politika USA.* 2009, s. 302

²⁶ Kašpar O.: *Dějiny Karibské oblasti.* 2002, s.197

²⁷ Rudolf Anderson – americký major, ktorý sa stal jedinou obeťou Kubánskej krízy

do 48 hodín, zároveň v liste napísal, že ak sa tak stane zabezpečí odvolanie blokády Kuby. Chruščov reagoval okamžitým odstránením rakiet a nakoniec sa kríza vyriešila pokojnou cestou 20. novembra 1962.²⁸

1.3.4 Porovnanie sovietskej účasti v Afganistane a americkej vo Vietname

Dve krízy, ktoré počas studenej vojny vznikli vo Vietname a v Afganistane majú niekoľko spoločných znakov. Po druhej svetovej vojne nastal proces dekolonizácie. Vietnam, pôvodom francúzska kolónia bol rozdelený 17. rovnobežkou na dve časti. Na Severný Vietnam, s hlavným mestom Hanoi, na čele s prezidentom Ho – Či – Minom. Na druhej strane, Južný Vietnam, s hlavným mestom Saigon, na čele s prezidentom Ngo – Dinh – Diemom.²⁹

Tabuľka č. 1: Severný a Južný Vietnam

Severný Vietnam	Južný Vietnam
Prezident: Ho – Či - Min	Prezident: Ngo – Dinh - Diem
Komunistický režim	Demokratický režim
Hlavné mesto: Hanoi	Hlavné mesto: Saigon

Prameň : Vlastné spracovanie

Po smrti Ngo – Dinh – Diema bol pokus o zjednotenie oboch častí Vietnamu, čo USA ako hlavný podporovateľ juhu nechceli dovoliť. Vypukla Vietnamská vojna, ktorá bola sprevádzaná množstvom protestov voči americkým vojakom. Najväčší a najväznejší protest bol po masakri v My Lai, kedy americkí vojaci zmasakrovali vietnamské obyvateľstvo. Napriek ospravedlneniu vojska, situácia pre Američanov nebola dobrá a miestne obyvateľstvo začalo bojovať proti nim. V 1975 sa Američania museli z Vietnamu stiahnuť, kvôli veľkej nenávisti vietnamského obyvateľstva, ktoré pomáhalo komunistickým vojakom pri boji proti Američanom.³⁰ Po odchode Spojených štátov amerických sa Vietnam stal komunistickou krajinou.

²⁸ Nálevka V.: *Karibská krize*. 2001, s.43

²⁹ Dragúň, S.: *Vojna vo Vietname*. [2019-01-12] dostupné na internete: <http://www.historickarevue.com/clanok/od-ofenzivy-tet-po-porazku>

³⁰ Dragúň, S.: *Vojna vo Vietname*. [2019-01-12] dostupné na internete: <http://www.historickarevue.com/clanok/od-ofenzivy-tet-po-porazku>

Podobný priebeh mala Vojna v Afganistane. V 1978 sa dostal k moci komunistický režim, ktorý ovládala radikálna frakcia KHALQ³¹. Režim narazil na opozíciu, ktorá bola tvorená z veľkej časti mudžahídov³², podporovateľov islamu. Sovieti nedokázali odolávať veľkému odporu obyvateľov a 1989 opúšťajú krajinu. Afganistan je dodnes islamskou krajinou.

Porovnanie dvoch vojen:

- zásah supervelmocí s cieľom získať vplyv (USA vo Vietname a ZSSR v Afganistane),
- zasiahnuté krajiny sú malé, ale veľmoci v nich vojny prehrali,
- ideologické pozadie (USA chce vo Vietname presadiť demokraciu, ZSSR v Afganistane komunizmus),
- vysoká zaangažovanosť vo vojne,
- ideologické postoje domáceho obyvateľstva - nesúhlasia s prítomnosťou vojsk veľmocí,
- odpor miestnych obyvateľov,
- neúspech supervelmocí - Vietnam je aj napriek americkému odporu komunistický a Afganistan je navzdory Sovietom dodnes krajinou islamu.

1.4 Koniec studenej vojny

Po smrti skúseného politika a stalinistu K. Čerčenka sa otvorila cesta do čela ZSSR, pre v tom čase málo známeho, Michaila Gorbačova. Gorbačov bol prvým a aj posledným vodcom ZSSR, ktorý nebojoval v druhej svetovej vojne.³³ Obdobie, ktoré nastalo za jeho vlády bolo determinované zmenami a reformami, najmä glasnosť³⁴ a perestrojka³⁵ boli zamerané na domácu politiku. Zahranično- politický cieľ bol hlavne o snahe zblíženia sa so Spojenými štátmi americkými. Už pred nástupom do funkcie, sa Gorbačov netajil plánom na urýchlenie mieru s USA, čo zahŕňali aj odzbrojovacie procesy. Týmto postojom

³¹ Arnold A.: *Afghanistan's Two-Party Communism: Parcham and Khalq*, 1979. s.37

³² Mudžahíd – národnoslobodzovací bojovník v moslimských krajinách

³³ Gračov, A.: *Zkáza Sovětského svazu, vzpomínky účastníka událostí, které dodnes ovlivňují světové dějiny*. 2017. s.209

³⁴ Glasnosť – termín, označujúci politiku maximálnej otvorenosti, činnosť štátnych orgánov s čo najmenšou mierou potlačania ľudských práv a slobôd

³⁵ Perestrojka – ekonomické reformy, ktoré začali v 80. rokoch 20 storočia

si M. Gorbačov v západných krajinách získaval popularitu, naopak v Sovietskom zväze bolo proti nemu stále viac a viac odporcov.³⁶

S koncom studenej vojny je úzko spätý pojem „uvoľňovanie komunistického režimu“. Takéto uvoľnenie bolo urýchlené jadrovou katastrofou v Černobyle, ktorá sa pomenúva ako symbol upadajúcej veľmoci. Konštrukčná chyba, ľudský faktor spojený s nadľudskými úlohami a niekoľko ďalších nepríjemných náhod spôsobili katastrofu. Černobyl bol a stále je tragickou udalosťou, ktorá vznikla aj kvôli postaveniu sa ZSSR k tragédií. Zámerné zatajovanie škôd zo strany Sovietskeho zväzu bolo odhalené až po zistení zvýšenej radiácie nad územím Švédska.³⁷

Skončenie studenej vojny a postupný rozpad ZSSR možno považovať za veľké zásluhy M. Gorbačova, ktorý neskôr získal Nobelovu cenu za mier.³⁸ Avšak, jeho reformy (politické, ekonomické) nemali spôsobiť rozpad zväzu, skôr mali pomôcť ekonomickému rastu, stabilizovaniu krajiny a v neposlednom rade pomôcť ZSSR zblížiť sa so Západom. Gorbačovove reformy, najmä glasnosť, docielili, že menšie krajiny v zväze ako napríklad Estónsko, Litva a ďalšie, začali postupne hlásať nezávislosť od Ruska, ako vedúcej krajiny zväzu. Perestrojka mala v pláne skončiť stagnáciu ekonomiky, ktorou najväčšou záťažou boli náklady spojené so zbrojením Červenej armády, ktoré sa vyšplhali až na 70% HDP,³⁹ čo bola jedna z príčin prečo sa Gorbačov chcel zblížiť so Spojenými štátmi americkými, aby sa náklady na ozbrojenie znížili.

1.4.1 Obdobie 1989 – 1991

Po nástupe Michaila Gorbačova nenastala zmena iba v ZSSR, ale aj v celom východnom bloku. Po strednej a východnej Európe sa začala ozývať sila protikomunistických organizácií, ktoré boli odporcami vtedajšieho komunistického a socialistického režimu. A práve zmýšľanie Gorbačova bolo iné od jeho predchodcov tým, že sa odmietol pliesť do vnútropolitických záležitostí, napríklad aj do Českej a Slovenskej Federatívnej republiky. A preto, v ČSFR skupina ľudí okolo Havla a Dubčeka alebo v Poľsku okolo Lecha Walesa mohla napomôcť vyviesť krajinu z totalitného režimu až k demokracii.⁴⁰

³⁶ Malia, M.: *Sovětská tragédia. Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. 2004, s.307

³⁷ Serhii P.: *Chernobyl: The History of a Nuclear Catastrophe*. 2018. s.54

³⁸ Michail Gorbačov získal Nobelovu cenu za mier v roku 1990

³⁹ Tindall, G.: *Dejiny Spojených štátov amerických*. 1996. s.761

⁴⁰ Benčík, A. a kol.: *Osem mesiac Pražskej jari: 21. august 1968*. 1990. s. 239

Taktiež aj Berlínsky múr nedokázal zabrániť ľudskej vôli po zjednotený krajiny. Tieto príklady spojenia Východného Nemecka, Solidárnosti v Poľsku alebo Nežnej revolúcií v ČSFR mali jedno spoločné – nezáujem Moskvy. Ani taká silná vôľa československých predstaviteľov a ľudu, ako bola Pražská jar v roku 1968, nemala nádej pokiaľ bola Moskva proti. Avšak, na čele Moskvy bola osobnosť, ktorá zmýšľala inak ako jej predchodcovia. Známy výrok na pasivitu zo strany Ruska M. Gorbačov vysvetlil: „Každá socialistická krajina sa vyvíja svojou cestou a jej predstavitelia sú zodpovední predovšetkým svojmu ľudu.“

1.4.2 Kľúčové dôvody rozpadu ZSSR – ukončenie studenej vojny

Zmýšľanie M. Gorbačova, však v Sovietskom zväze nebolo pre všetkých politikov správne. Tesne po jeho zvolení do funkcie sa vytvorilo krídlo, ktoré tlačilo na návrat k tradícii marxizmu-leninizmu. Sila spomínanej ultrakonzervatívnej frakcie sa ukázala najmä pri revolučných procesoch v Európe, ktoré boli prvým dôvodom rozpadu sovietskeho impéria.

Ďalším dôvodom rozpadu ZSSR a zároveň ukončenia studenej vojny, bol Boris Jeľcin. B. Jeľcin bol osobnosť, silný antikomunista a odporca M. Gorbačova, ktorý odmietol uznať Komunistickú stranu ZSSR ako jedínú dovolenú stranu. Jeho myslenie a odmietanie komunistickej politiky si postupom času nachádzalo väčšiu podporu u ruských obyvateľov. Pre podporu, ktorú mu vyjadrili ruskí obyvatelia rozkázal domáce väzenie pre M. Gorbačova počas dovolenky na Kryme, zrušil nariadenie v ústave, ktoré určovali výsostné postavenie Komunistickej strany a nakoniec jej skonfiškoval aj majetok⁴¹. V decembri 1991 sa konalo stretnutie Jeľcina, Šušččenka a Kravčuka, kde sa dohodlo na založení Spoločenstva nezávislých štátov ako nástupcovi ZSSR. Týmto krokom sa v praxi vytvorilo na svetovej mape 15 nezávislých krajín.⁴²

Odborníci sa doteraz nevedia presne zhodnúť na dátume vzniku studenej vojny, a tak isto nevedia určiť jej koniec. Oficiálny koniec je 31. decembra 1991,⁴³ rozpadom ZSSR a teda koncom bipolarity. No existuje niekoľko názorov, ktoré tvrdia že studená vojna, v pravom zmysle slova, skončila nástupom M. Gorbačova.

⁴¹ Gaddis, J.: *Studená vojna*. 2006. s.112-190

⁴² Durman, K.: *Útěk od praporu*. 1998. s.21

⁴³ Malia, M.: *Sovětská tragédia. Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. 2004, s.457

2 Vývoj bezpečnostných medzinárodných organizácií

Koniec studenej vojny znamenal transformáciu bezpečnostných vzťahov a samotných bezpečnostných organizácií. Ukončil sa hlavne proces predbiehania ZSSR a USA v zbrojení. Postupne zanikalo riziko bezprostrednej vojny a štáty sa začali zameriavať na zníženie počtu zbraní, kde prevažovali najmä jadrové zbrane. Boli navrhnuté zmluvy START ⁴⁴, ktoré mali dopad na postupné znižovanie jadrových zbraní, celkovo približne o 30 %. Zmluva START I bola podpísaná 31. júla 1991 americkým prezidentom Georgeom Bushom st. a prezidentom vtedajšieho Sovietskeho zväzu Michailom Gorbačovom. Do platnosti vstúpila 5. decembra 1994 a jej platnosť vypršala 5. decembra 2009. Druhá zmluva START II nikdy nevstúpila do platnosti. Dohoda bola podpísaná 3. januára 1993, americký senát ju schválil, ale Rusi nakoniec od zmluvy odstúpili, dôvodom bol protest proti americkej invázií v Iraku, rozširovací proces NATO alebo vojenské ataky v Kosove.

2.1 Vývoj NATO

Tieto kroky boli podnetom aj k zmene celkovej stratégie NATO, keďže hlavnou úlohou Organizácie Severoatlantickej zmluvy (North Atlantic Treaty Organization), ktorá vznikla 4. apríla 1949 podpisom Washingtonskej zmluvy,⁴⁵ bolo odstrašiť sovietsku expanziu, zabrániť oživeniu nacionalistického militarizmu v Európe, so silnou americkou prítomnosťou na kontinente a pomôcť politickej integrácií Európy.⁴⁶

Počas studenej vojny boli úlohy a účel NATO jasne definované existenciou sovietskeho nebezpečenstva. Hlavným prvkom stratégie boli jadrové zbrane, ktoré po zmluvách START I a START II, však už neboli namierené na konkrétneho konkurenta a počet týchto zbraní výrazne klesol. Už počas piatich rokov od skončenia studenej vojny sa jadrové prostriedky znížili o 80 %.⁴⁷ Odstránili sa jadrové zbrane, ktoré sa dali odpáliť zo zeme alebo z lode. Jedine lietadlá, ktoré boli vyzbrojené jadrovými zbraňami, ostali v znížených počtoch. Na udržanie mieru a stability, NATO prispieva aj dôležitým faktorom,

⁴⁴ START – Strategic Arms Reduction Talks

⁴⁵ Šebesta, Š.: *Euroatlantické partnerstvo: NATO v dokumentoch z rokov 1990-1999*. 2001, s. 39

⁴⁶ Fidler J. a kol.: *Dějiny NATO*. 1997, s.109

⁴⁷ Nánias M.: *Jadrová Energia – Jadrové (od)zbrojenie a Jadrová Energetika*. [2019-12-12] dostupné na internete:<https://nánias.blog.sme.sk/c/489092/jadrova-energia-jadrove-odzbrojenie-a-jadrova-energetika.html>

ktorý hovorí o tom, že Organizácia Severoatlantickej aliancie nemá záujem umiestňovať jadrové zbrane na nových územiach nových členských štátov.

2.1.1 Zmeny bezpečnostnej stratégie NATO

Koniec vojny priniesol niekoľko zmien, najmä v oblasti bezpečnostnej stratégie. Dovtedy sa zameriavalo na najväčšiu hrozbu Sovietsky zväz, no postupom času sa muselo transformovať na nové aktuálne hrozby, ktorým by aliancia v budúcnosti mohla čeliť. Práve vďaka politickej zmene vo svete sa mohla odštartovať revolúcia vo vojenstve, ktorej pilierom bolo využitie informácií a technickej vyspelosti pri riešení konfliktov. Vojenská revolúcia bola definovaná do piatich bodov:⁴⁸

- *letecké údery* – rozhodujúci bod, v ktorom sa pretransformovala funkcia pozemných vojsk práve v prospech letectva. Začala sa tvoriť myšlienka, že konflikty sa budú riešiť vo vzduchu,
- *informačná vojna* – ďalším, dôležitým bodom v revolúcii vojenstva sú informácie. Pri konfliktoch je dôležitá informovanosť o súperovi, jeho kvalite a schopnosti využitia svojich prostriedkov,
- *technologická prevaha* – zastarané zbrane a systémy budú ťažko porážať novú technológiu, a preto je vývoj a výskum zbraní dôležitou úlohou pri vzniknutých konfliktoch,
- *presnosť úderov na veľkú vzdialenosť* – tento bod je úzko spätý s technologickou prevahou, práve výskum a vývoj môže napomôcť pri zničení strategických objektov protivníka na veľkú vzdialenosť, čím sa uchraňujú vlastné vojská. Pri úderoch je však dôležitá presnosť, pretože pri absencii presnosti sa môže ľahko stať katastrofa v podobe zabíjania civilistov,
- *sústredená ofenzíva* – ak sa naruší celosť protivníka zo vzduchu, tak by mala nasledovať aj ofenzíva v podobe prelomenia obrany súpera.

2.2 Vznik a vývoj bezpečnostnej organizácie „Varšavská zmluva“

Josif Vissarionovič Stalin nikdy nepochyboval o agresívnosti západného bloku, avšak v prvých rokoch po druhej svetovej vojne bola jeho odpoveď na vznikajúce aliancie západu predovšetkým politická nie vojenská. Na vyhlásenie Marshallho plánu Stalin zareagoval

⁴⁸ Webber, M.: *NATO's Post-Cold War Trajectory*. 2012, s.32

vznikom Informbyro.⁴⁹ Podobne Moskva reagovala na vznik Severoatlantickej aliancie (NATO), založením Varšavskej zmluvy, ktorá bola podpísaná 14. mája 1955 vo Varšave.⁵⁰

Formálnym účelom vzniku Varšavskej zmluvy bola reakcia na vznik Organizácie Severoatlantickej aliancie, avšak pravým dôvodom vzniku bezpečnostnej organizácie bolo upevnenie vplyvu Ruska v satelitoch Sovietskeho zväzu.⁵¹ Cieľom organizácie bolo synchronizovať politiky sovietskych krajín a vytvoriť systém, ktorý by chránil východnú Európu pred západným blokom a prispieval k nezávislosti krajín,⁵² v skutočnosti organizácia bola nástrojom, ktorý upevňoval hegemoniu Ruska nad satelitmi a o nezávislosti sovietskych krajín sa dalo pochybovať. Avšak podobné postavenie mali aj Spojené štáty americké v NATO.

2.2.1 Rozdielnosť bezpečnostných organizácií

Presný rozdiel nepoznáme a zrejme ani poznať nebudeme. Dokumenty, ktoré poukazujú na výzbroj sú uložené na území Spojených štátov respektíve v Rusku. Ale faktom je, že kým Američania stavali na technologickej povahe, východ chcel spočiatku zaujať masovo. Zo spisov vieme, že prvotnou hlavnou zbraňou vojsk Varšavskej zmluvy boli tanky, ktoré by oproti jadrovým zbraňam nemali žiadnu šancu. Avšak, postupom času tieto zbrane mohla použiť akákoľvek strana.⁵³

Preto je veľmi ťažké povedať, či NATO bola organizácia čisto obranná a Varšavská zmluva útočná. Každý pakt musel počítať s možnosťou, že ten druhý zaútočí. Boli časy, kedy sovietske vedenie dávalo jasne najavo prednosť ofenzíve, inokedy zase prešlo do defenzívy. Preto sa nedá jasne vylúčiť ale ani povedať, či Varšavský pakt mal v pláne počiatkové zaútočenie na západ.

2.3 Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu (OBSE)

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu je následníčkou organizáciou KBSE (Konferencia o spolupráci a bezpečnosti v Európe), ktorá bola založená v 1. augusta 1975. Terajší názov OBSE sa používa od 1.1.1995. Konferencia o spolupráci a bezpečnosti bola

⁴⁹ Informbyro – Informačná kancelária komunistických a robotníckych strán, pôsobiaca v rokoch 1947 - 1956

⁵⁰ Melichar V.: *Varšavská zmluva*. 1972. s.57

⁵¹ Urban, J.: *Varšavská zmluva v boji za mier*. 1979, s. 46-62

⁵² Urban, J.: *Varšavská zmluva v boji za mier*. 1979, s.79-90

⁵³ INC: *NATO odtajnilo dokumenty. Pozrite si porovnanie síl Severoatlantickej aliancie a Varšavskej zmluvy*. 2017 [cit. 2019-12-09] dostupné na internete: <https://history.hnonline.sk/studena-vojna/1010187-nato-odtajnilo-dokumenty-pozrite-si-porovnanie-sil-severoatlantickej-aliancie-a-varsavskej-zmluvy>

založená v Helsinkách, kedy sa začal proces uvoľňovania napätia medzi krajinami. Predstavitelia 35 krajín podpísali záverečný akt. Konferencia sa snažila o odstraňovanie bariér medzi východom a západom. Postupom času sa z nej stala medzinárodná organizácia – OBSE.⁵⁴

Na Parížskom summite v roku 1990 sa začali debaty o transformovaní KBSE, ktorá bola diplomatickou konferenciou, na medzinárodnú organizáciu, ktorá by napomáhala bezpečnosti a spolupráci v Európe. Pri procesoch, ktoré vyvolali nové situácie vo východnej Európe sa vytvárali nové operácie a subjekty. Pri týchto procesoch sa KBSE premenovala na OBSE. Dohoda prišla na Budapeštianskom summite v roku 1994.⁵⁵ Avšak, príchodom novej politickej situácie a nového milénia sa bezpečnostné procesy museli pretransformovať na nové situácie, vzhľadom na väčšiu slobodu vo svete. Udalosti ako 11. september v Spojených štátoch amerických, alebo iné útoky na krajiny, kde OBSE spolupracuje vyvolali vlnu večnej ostražitosti z hľadiska bezpečnostných vzťahov.

Hlavným cieľom organizácie je podporovať a rozvíjať demokraciu, nielen v členských štátoch, napomáhať rozvoju spoločnosti, ktorá rešpektuje ľudské práva a základy slobody. Snaží sa o prevenciu konfliktov, nastoľovať stabilitu a mier predovšetkým vojnou zasiahnutých oblastí, presadzuje celosvetovú bezpečnosť a taktiež zabezpečuje sociálnu spravodlivosť.⁵⁶

2.3.1 *Aktivity OBSE*

Medzi hlavné aktivity OBSE patrí, tvorenie noriem správania sa štátov v oblastiach vojenskej, ekonomickej, humanitárnej pomoci a v iných, najmä v zóne kríz a konfliktov, regulovanie procesu kontroly zbrojenia, odzbrojenia, upevňovaniu dôvery a bezpečnosti. Podporuje preventívnu diplomaciu, prevenciu konfliktov na základe politických konzultácií, pričom ako zástupcov úradujúceho predsedu, aktivity na udržanie mieru, misie OBSE a operácie v teréne, zisťovacie a spravodajské misie, ad hoc riadiace skupiny.⁵⁷

Ekonomické a environmentálne dimenzie (aktivity)

Dôležitým faktorom stability vo svete je hospodárska prosperita. Práve preto sa OBSE snaží podporiť zdravé, ekonomické prostredie vo svojich členských štátoch

⁵⁴ OSCE: *History*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/history>

⁵⁵ CSCE: *Review Conferences* [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/mc/43198>

⁵⁶ OSCE: *Who we are*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/whatistheosce>

⁵⁷ Pawera, R.: *Manažment európskej bezpečnosti*. 2005. s.22.

ako napríklad, podporiť verejnú správu, rozvoj dopravy, riadiť migráciu a zároveň bojovať s praním špinavých peňazí a financovaniu teroristických útokov. Ku zachovaniu zdravej environmentálnej rovnováhe OBSE pomáha v oblastiach riadenia vodných zdrojov, zneškodňovania nebezpečných odpadov alebo podpory energetickej bezpečnosti.⁵⁸

Humanitárna dimenzia (humanitárne aktivity)

Jedným z cieľov OBSE je rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd, budovanie demokratických princípov a chrániť demokratické inštitúcie. V humanitárnej oblasti sa OBSE angažuje v širokom spektre ako napríklad:⁵⁹

- pašovanie a čierny obchod s ľuďmi,
- pašovanie a čierny obchod zbraní,
- vzdelanosť,
- komunálne, parlamentné a prezidentské voľby,
- zrovnoprávnenie pohlaví,
- sloboda médií,
- práva menšín,
- budovanie právneho štátu.

Najväčšia medializácia a monitorovanie sa kladie na voľby a ich priebeh. OBSE má projekty, ktoré pomáhajú zdokonaľovaniu legislatívy a administratívy počas volieb, vo vybraných členských aj nečlenských krajinách. Za posledných 20 rokov sa vypracovali metódy ako lepšie zvládnuť voľby, spracovali sa volebné príručky, ktoré riešia rôzne problematiky ako napríklad ženy v parlamente.

V otázke menšín, v 56 členských krajinách, OBSE aktívne bojuje proti rasizmu a xenofóbií. Spolupracuje s Európskymi inštitúciami a inštitúciami OSN, kde spolu vytvárajú štatistiky o zločinoch s rasistickými prvkami a zostavujú legislatívne opatrenia na boj proti rasovým zločinom.

⁵⁸ OSCE: *Economic and Environmental Forum*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/oceea/eef>

⁵⁹OSCE: *Human Dimension Commitments*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/odihr/76894?download=true>

Politická a vojenská dimenzia

Najprepracovanejšia dimenzia, kde OBSE tvorí záväzky, povinnosti na ochranu pred vojnovými konfliktami a mechanizmy na riešenie problémov. Prvým komplexným postojom je:

- kontrola zbrojenia – koniec studenej vojny ukázal množstvo prebytku v oblasti zbrojenia, kde koncom studenej vojny vznikalo množstvo konfliktov, ktoré tieto zbrane potrebovali a začal vznikať čierny obchod so zbraňami. Práve preto OBSE musela reagovať okamžitými riešeniami, aby pomohla zabrániť šíreniu pašovania zbraní, a taktiež ponúknuť finančné prostriedky na zničenie týchto zbraní. Veľkú úlohu v boji proti šíreniu zbraní zohrala najvyššia inštitúcia OBSE, ktorá sa zameriava na politiku a vojenskú bezpečnosť (Fórum pre Bezpečnostnú Spoluprácu). Publikuje množstvo dokumentov, ktoré regulujú transfer zbraní, avšak je nutné dodať, že OBSE svojimi aktivitami v tejto oblasti, sa nezaobrá konkrétne pašovanými zbraňami, ale podporuje aktivity, ktoré budujú dôveru organizácie v členských štátoch, aby členské krajiny bojovali proti čiernym obchodom napríklad aj čiernemu obchodu so zbraňami,
- spravovanie hraníc – OBSE prijíma opatrenia, ktoré podporujú inštitúcie a budovanie kapacít. Sú to opatrenia, ktoré sledujú hranice na prevenciu konfliktov, prípadne riešenia problémov po konflikte. Správa hraníc je dôležitým prvkom pri otvorenosti hraníc na územiach kde OBSE pôsobí. Snaží sa o zľahčovanie legislatívnych úkonov pri prechode tovarov a pohybu osôb cez hranice,
- bojovanie s terorizmom – pod kontrolu OBSE na boj proti terorizmu patrí napríklad správa hraníc alebo výcvik policajných jednotiek. Prístup organizácie, ponúka členským štátom spolupracovať v boji proti terorizmu. Členské štáty OBSE sa zaviazali k spoločnej spolupráci v boji s týmto globálnym problémom, odsúdili ho vo všetkých jeho podobách a prejavoch

a zaviazali sa, že za žiadnych okolností, terorizmus nepodporia, nech je jeho motív akýkoľvek, bez ohľadu na kom, kde a kým bol spáchaný,⁶⁰

- predchádzanie konfliktov – organizácia sa snaží o to, aby nevznikali nové konflikty alebo aby prebiehajúce konflikty nenaberali na intenzite. Snaží sa v členských krajinách pomáhať v oblasti politických riešení, ktoré by už existujúce spory vyriešili, respektíve aby na základe politiky nové spory nevznikali. OBSE ma inštitúcie a informačnú sieť, ktorá podniká opatrenia, aby na začiatku konfliktu mohli zasiahnuť. OBSE sa snaží o čo najlepšie vzťahy medzi členmi, pretože čím sú vzťahy pevnejšie, tým menej práce majú krízové skupiny,
- vojenské reformy – aktivity, ktoré OBSE podniká sú prevažne nevojenské. Avšak, existujú aktivity, ktoré sú potrebné vyriešiť aj s pomocou vojenských stratégií a preto bolo dôležité zreformovať vojenstvo v členských krajinách. OBSE sprostredkováva dialóg medzi členmi, vedie ich, aby sa zaviazali ku opatreniam, ktoré reformujú legislatívu, aby sa zaviazali ku znižovaniu a reštrukturalizácií vojsk. Vedie ich k školeniu personálu v humanitárnej oblasti a mnohých ďalších, ktoré sú úzko späté s vojenskými reformami,
- reforma polície – polícia a jej operácie sú jedným z hlavných nástrojov organizácie ako predísť konfliktom, a taktiež nástrojom, ktorý podporuje obnovu území po konfliktoch. OBSE podporuje policajné aktivity, ktoré zvyšujú bezpečnosť v členských štátoch, a tým aj znižujú riziko spojené so zločinní, ako napríklad pašovanie drog, obchod so zbraňami, obchod s deťmi a nedodržiavaním základných ľudských slobôd. Aktivitami OBSE sú napríklad vzdelávanie policajtov, výcvik ale aj štrukturálne reformy.

⁶⁰OSCE: *Activities Politico – Military dimension*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <http://www.osce.org/activities/18803.html>

3 Úloha OBSE pri riešení kosovského konfliktu

Riešenie sporov je jednou z najdôležitejších činností OBSE. Krízový manažment OBSE úzko spolupracuje s ostatnými medzinárodnými organizáciami ako napríklad NATO, EÚ alebo OSN. Pri objasňovaní konfliktov sa vychádza z viacerých vedných disciplín napríklad výskum mieru, medzinárodné vzťahy a pod. Hlavným cieľom riešenia konfliktov je minimalizovanie použitia násilia. Pri riešení konfliktov je dôležité vytvárať krátkodobé, respektíve dlhodobé stratégie, zistiť záujmy aktérov konfliktu, sledovať ich správanie na základe ktorého sa dá určiť spôsob vyjednávania. Ďalším z dôležitých faktorov skúmania je spôsob akým sa docieli dohoda medzi aktérmi konfliktu. V rámci dohodovej stratégie je potrebné určiť, ako sa dohoda docieli a prostriedky, ktoré dohodu budú uplatňovať aj v budúcich obdobiach.

Pri analýze konfliktov je dôležité definovať rozdiel medzi pojmami „vyriešenie konfliktu“ a „ukončenie konfliktu“, pretože nie všetky konflikty, ktoré sa ukončili sú aj vyriešené. Pri procese riešenia je potrebné určiť činnosti a procesy, ktoré patria do ukončenia a vyriešenia sporov.

Vývojové fázy konfliktu:

- Transformácia konfliktu – (*conflict transformation*) výraz, ktorý vyjadruje procesy a aktivity, ako napríklad predchádzanie konfliktu, riešenie sporov a ich urovanie.
- Prevencia konfliktu – (*conflict prevention*) aktivita, ktorá je ešte pred samotným konfliktom. Cieľom je identifikovanie situácie a rôznych okolností, ktoré by mohli vyvolať (vystupňovať) spor do násilného konfliktu. Pri správnej analýze situácie je možné odstrániť rozpory ešte pred tým, ako by mohli prísť k násilnému konfliktu.
- Riadenie konfliktov – (*conflict management*) obsahuje činnosti, ktoré vedú k obmedzeniu, zmierneniu a potlačeniu otvoreného konfliktu tak, aby sa v jeho priebehu predišlo negatívnym, rozvratným prejavom. Cieľom je ukončenie konfliktu takým spôsobom, aby sa zabránilo eskalácii alebo opätovnému obnoveniu násilia.
- Riešenie konfliktu – (*conflict resolution*) aktivita zameraná na definíciu a výskum príčin, ktoré konflikty vyvolávajú. Pojem riešenie konfliktu zahŕňa aj preskúmanie vzťahov medzi aktérmi, napríklad zmeny vzťahov medzi nimi.

Hlavnou úlohou je dospieť k takej dohode, ktorá spory medzi aktérmi urovná, to takým spôsobom, aby v budúcich obdobiach neboli spory základom ďalších konfliktov.

3.1 História kosovských konfliktov

Kosovský konflikt je veľmi špecifický a hlavne zložitý spor. Pri otázke, komu patrí Kosovo, neexistuje stopercentná odpoveď. Toto územie je už niekoľko storočí predmetom sporov. Územie Kosova si nárokuje ako aj Srbi, tak aj Albánci.⁶¹

V priebehu rokov sa nadvláda na území Kosova striedala. V stredoveku bolo Kosovo ovládané Bulharskom a Byzantskou ríšou, na prelome 12. a 13. storočia územie získali Srbi. V nasledujúcom storočí stredoveké Srbsko začalo upadať, 28. júna 1389 sa odohrala slávna bitka na Kosovskom poli, kde bolo Srbsko porazené. V 15. storočí sa Balkán dostal pod nadvládu Osmanskej ríše. Kosovo sa spod osmanskej nadvlády dostalo až na začiatku 20. storočia. Srbsko, ktoré svoje oslobodzovacie procesy začalo už v priebehu 19. storočia, sa dostalo spod úplnej nadvlády až v roku 1878 počas berlínskej konferencie.

Po konci 1.svetovej vojny, bolo Kosovo pod nadvládou Srbov. Bolo začlenené do Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov. Neskôr sa Kráľovstvo premenovalo na Kráľovstvo Juhoslávie. V tomto období sa začala prejavovať nespokojnosť albánskych obyvateľov v Kosove.⁶² Po obsadení Juhoslávie Nemeckom, počas druhej svetovej vojny, bolo Kráľovstvo rozdelené a pridelené k rôznym územiám. Kosovo sa dostalo pod taliansku správu. Počas tohto obdobia sa vytvoril štát Veľké Albánsko⁶³. Po skončení druhej svetovej vojny sa Kosovo znovu stalo súčasťou nového federatívneho štátu, s názvom Federatívna ľudová republika Juhoslávie⁶⁴, kde bolo Kosovo považované za autonómne územie s niekoľkými ďalšími výhodami, napríklad v roku 1974 bola zaktualizovaná ústava kde Kosovo získalo rovnaké práva ako iné krajiny vo federácii, dokonca bol vytvorený parlament, ústavný súd a vláda.

Po smrti „zakladateľa“ Josifa Broza Tita, začali hospodárske problémy, ktoré vyvolali podporu nacionalizmu, výnimkou nebolo ani Kosovo. Počas 80. rokov sa v Kosove začali hromadné vzbury. Veľmi podobný priebeh ako v Kosove, bol v Srbsku.

⁶¹ Girgle, P.: *Kosovo*. 2009, s.73

⁶² Pelikán J. a kol.: *Dějiny Srbska*. 2013. s.43

⁶³ Veľké Albánsko tvorilo územie Kosova a Metohije, časť Čiernej Hory a Albánska (Štěpánek 2011)

⁶⁴ FLRJ bola vyhlásená 29. novembra 1945. V roku 1963 bola premenovaná na Socialistickú federatívnu republiku Juhoslávia

Nacionalistická propaganda silnela a čoraz viac bola zameraná na kosovskú oblasť. V 1986 bol vydaný spis Srbskej akadémie vied – Memorandum SANU, ktorý kritizoval ústavné zmeny z roku 1974. V tom istom roku ako bol vydaná spis, sa dostal do čela srbskej komunistickej strany Slobodan Milošević,⁶⁵ ktorý sa stal osobnosťou nielen Srbska ale aj celej Juhoslávie. Miloševićova politika bola jasne protialbánska. V 1990 bola vydaná nová ústava, ktorá zrušila autonómiu Kosova a Vojvodiny⁶⁶.

Ústavné kroky Srbov viedli k vyostrovaniu napätia vo federácií. Štáty sa svojvoľne rozdelili na dve skupiny. Jednu skupiny tvorili štáty, ktoré podporovali federáciu a snažili sa, aby sa postavenie federácie ešte viac posilnilo. Druhou skupinou boli krajiny, ktoré boli za odchod z federácie a vytvorenie si samostatných štátov, nezávislých od seba. Plusom pre krajiny, ktoré podporovali odchod z federácie bolo aj to, že komunistická nadvláda v iných socialistických krajinách upadala a do popredia sa dostávalo demokratické hnutie. Situácia vygradovala až do takej miery, že v roku 1991 začali krajiny z federácie svojvoľne odchádzať. V júni svoju nezávislosť vyhlásili Chorváti a Slovinci, čo vyvolalo nepokoje na hraniciach s armádou Juhoslávie. Na jeseň 1992 vyhlásilo samostatnosť Macedónsko (od 11. februára 2019 Severné Macedónsko),⁶⁷ ku ktorému sa pridala Bosna a Hercegovina. Vo federácií zostali len Srbsko a Čierna Hora⁶⁸

Po zrušení kosovskej autonómie z roku 1990, bolo Kosovo znovu pripojené k Srbsku, kde vznikali odboje protikomunistickému vedeniu, začala vznikať opozícia s názvom *Lidhja demokratce e Kosoves* na čele s Ibrahimom Rugovovom⁶⁹. Situácia po zrušení autonómie Kosova vygradovala až v policajné zásahy, na ktoré reagovala kosovská strana prijatím deklarácie o suverenite Kosova. Nasledovalo prijatie ústavy, ktoré potvrdilo Republiku Kosovo. Po rozpade SRFJ vyhlásilo Kosovo 19. októbra 1991 nezávislosť voči Srbsku⁷⁰

O konflikt, ktorý prepukol v Juhoslávii sa začali zaoberať aj medzinárodné organizácie. Európske spoločenstvá nechávali vyriešenie konfliktu v plnej právomoci Srbska. KBSE (súčasná OBSE) v roku 1992 vyslalo pozorovateľov do Kosova a Vojvodiny,

⁶⁵ Slobodan Milošević bol 1987 zvolený za prezidenta Srbska

⁶⁶ Územie na severe Srbska, pri hraniciach s Maďarskom

⁶⁷ Poznámka autora

⁶⁸ V 2003 sa tieto dve krajiny spojili do súštátia Srbsko a Čierna Hora, ktoré skončilo po vyhlásení nezávislosti Čiernej Hory v roku 2006

⁶⁹ Ibrahim Rugova (1944 – 2006) literárny kritik a predseda Zväzu spisovateľov. V apríli 1991 bol zvolený za prvého prezidenta Kosova

⁷⁰ Na medzinárodnom poli vyhlásenie nezávislosti nebolo brané do úvahy, do Zväzovej republiky Juhoslávie, nástupkyňa SFRJ bolo zahrnuté aj územie Kosova

ktorá však bola len na krátke obdobie⁷¹. Ďalšie mesiace sa niesli v duchu vyčkávania. Medzníkom kosovského konfliktu sa stala Daytonská dohoda, na stretnutie však neboli prizvaní predstavitelia Kosova. Na zastupovanie oboch strán (Srbska a Kosova) bol pozvaný Slobodan Milošević. Táto udalosť vyvolala obrovské rozčarovanie na strane Kosova a smer, ktorý nastolil Rugovov a LDK začali upadať do pozadia.⁷²

3.2 Eskalovanie konfliktu v druhej polovici 90. rokov

V období druhej polovice deväťdesiatych rokov sa kosovský konflikt vystupňoval až do občianskej vojny, do ktorej museli zasiahnuť aj medzinárodné organizácie. Podpisom Daytonskej dohody sa podporili radikáli kosovského odboja. V 1996 sa zapojila do konfliktu organizácia Çlirimtare e Kosovës (Kosovská oslobodzovacia armáda)⁷³, ktorá 22. apríla uskutočnila prvý ozbrojený atentát, voči srbským obyvateľom žijúcich na území Kosova. Počas leta 1997 boli krvavo rozohnané študentské demonštrácie v Prištine, čo eskalovalo k ďalším konfliktom.⁷⁴

Kosovská strana začala postupne získavať územia, čo viedlo k znovudobýjaniu miest. Pri opätovnom dobývaní mesta Drenica bolo zbitých 58 ľudí albánskeho pôvodu, vrátane žien a detí. Táto udalosť konečne obrátila pozornosť medzinárodnej scény ku Kosovu. Po masakri v Drenici vydala Skupina pre Juhosláviu (tvorená Ruskom, Veľkou Britániou, Nemeckom, USA, Talianskom a Francúzskom) ultimátum na začatie rozhovorov medzi bojujúcimi stranami. Následne bola Bezpečnostnou radou OSN vydaná rezolúcia č. 1160 na SRJ, bolo jej udelené zbraňové embargo. V tú chvíľu už bolo zjavné, že konflikt bol omnoho vážnejší ako sa zo začiatku mohlo stať. Albánski obyvatelia, vzhľadom na predchádzajúci masaker, začali vytvárať domobrany. Kosovská oslobodzovacia armáda masívne narastala, čo viedlo k zvýšenému ataku na nealbánske obyvateľstvo na území Kosova (Srbov). Narastajúce boje viedli k ďalšiemu vstupu medzinárodných organizácií do konfliktu. V roku 1998 BR OSN vydala rezolúciu č. 1199, ktorá však nevedla k pomoci. Situácia sa vylepšila až po vyhrážke leteckého útoku zo strany Severoatlantickej aliancie. Vyhrážka viedla ku dohode medzi Srbskom a Kosovskou overovacou misiou OBSE⁷⁵, srbské vojská sa museli stiahnuť z územia Kosova.

⁷¹ Podrobnejšie sa misii budem venovať nasledujúcim textom bakalárskej práce

⁷² Girgle, P.: *Kosovo*. 2009. s.76

⁷³ Armádu založila albánska menšina v Macedónsku (dnešné Severné Macedónsko) v roku 1992. Počas konfliktov svoju pôsobnosť presunuli na územie Kosova.

⁷⁴ Girgle, P.: *Kosovo*.2009. 83s

⁷⁵ Kosovo Verification Mission (KVM), druhá misia OBSE zahájená v októbri 1998

3.3 Letecké bombardovanie

Ku koncu roka 1998 začali opätovné útoky. UÇK a srbská ofenzíva bola obnovená. Na začiatku roku 1999 došlo k tragickému masakru v dedine Račak. Vyšetovanie masakru pripadlo na KVM OBSE. Misia OBSE vyhodnotila situáciu a určila za agresora srbskú stranu, čo viedlo k nesúhlasu zo srbskej strany, čoho následkom bolo opustenie KVM z Kosova. Po opustení misie OBSE začal konflikt naberať na intenzite. Medzinárodné spoločenstvo dalo Srbsku ultimátum, aby sa stiahlo z územia Kosova. Po neúspešných rokovaní začalo NATO 24. marca 1999 letecké bombardovanie, ktoré trvalo 78 dní.⁷⁶

Na začiatku júna 1999 prijala srbská strana rezolúciu Rady Bezpečnosti OSN č. 1244.⁷⁷ V tejto rezolúcii požadovala, aby sa srbské vojská stiahli z územia Kosova a aby sa zastavili boje medzi srbskou stranou a UÇK. Zaviedla sa vojenská administrácia NATO a civilná administratíva OSN na území Kosova. Vojna bola ukončená 9. júna, a tak sa územie Kosova prakticky vymanilo spod Srbska.

⁷⁶ Judah, T. *Kosovo What Everyone Needs to Know*.2008. s.67

⁷⁷ Rezolúcia Rady Bezpečnosti OSN č. 1244 zo dňa 10. júna 1999. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <http://www.army.cz/acr/kfor8/dok/un1244.pdf>

4 Misie OBSE v Kosove

OBSE na území Kosova vyslala celkovo tri misie, ktoré sa od seba líšia svojimi úlohami, účelom a priebehom. Prvá misia bola zameraná skôr na informovanie o skutočnom stave na území Kosova, druhá misia bola vyslaná za účelom overenia a dohliadania na dodržanie podmienok ako zo strany Srbov, tak zo strany Kosova. Posledná misia začala počas deeskalovania konfliktu.

4.1 Misia KBSE (OBSE) v Kosove, Sandžaku a Vojvodine

Prvú misiu, ktorá mala zmapovať situáciu na území Kosova vyslala ešte predchodkyňa OBSE, Konferencia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Práve počas misie sa konferencia menila na plnohodnotnú medzinárodnú organizáciu. Z toho dôvodu sa začala misia viacej zameriavať na riešenie sporu v bývalej Juhoslávii.

Misia začala v roku 1992 na územiach Kosova, Sandžaku⁷⁸ a Vojvodiny (The OSCE Missions of Long Duration in Kosovo, Sandjak and Vojvodina). V Juhoslávii boli 90. roky veľmi napäté a búrlivé. Od 1991 sa republiky vo federácií začali osamostatňovať. Výnimkou, ktorá naďalej zotrvala v SRFJ bolo Srbsko, ktoré si vytváralo právo na územie Kosova. Kosovo, naopak po vydaní ústavy, malo autonómiu a chcelo byť samostatnosťou krajinou ako iné štáty vo vtedajšom zväze.

Po zrušení ústavy, ktorá uznávala autonómiu Kosova, začali silnieť nepokoje, hlavne zo strany kosovských Albáncov, ktorým sa správanie Srbov nepáčilo. Na území Kosova začali eskalovať nepokoje, preto sa vtedajšia KBSE rozhodla poslať misiu do oblastí, ktoré boli najviac krízové. Ako je vyššie spomenuté, najviac kritické oblasti boli územia Kosova, Sandžaku a Vojvodiny.

Misia bola schválená na konferencii 14. augusta 1992 na zasadnutí Rady vysokého úradu v Prahe.⁷⁹ Cieľom misie malo byť zhromaždenie čo najviac informácií, ktoré by potvrdzovali skutočnosti o porušovaní ľudských práv a základných slobôd. Misia mala aktívne podporiť riešenia a zriadenie kontaktných miest, ktoré by mohli dopomôcť vyriešiť situáciu. Ďalším pomocným riešením malo byť poskytovanie právnej pomoci pri ochrane menšín, ľudských práv alebo pomoci pri zriaďovaní demokratických volieb. Poslednou

⁷⁸ Územie medzi Srbskom, Kosovom a Čiernou Horou. Pôvod obyvateľov je tam veľmi pestrý, a preto išlo o veľmi rizikovú oblasť

⁷⁹ CSCE: *Fifteenth meeting of the Committee of senior officials*. [cit. 2020-15-05] dostupné na internete <https://www.osce.org/documents/16159?download=true>

úlohou misie, bola podpora dialógov medzi obyvateľmi (kosovskí Albánci a Srbi) a miestnymi inštitúciami v daných regiónoch.

Misia začala 8. septembra 1992 a skoro o mesiac 28. októbra už bolo podpísané memorandum v Belehrade, o súhlase krajiny s misiou. Misia bola rozdelená do troch oblastí, kde v každej oblasti bolo veliteľstvo – Kosovo (Priština), Sandžak (Novi Pazar) a Vojvodina (Subotica). Počet pracovníkov misie nebol veľký, misia mala iba 20 členov, ktorí boli rozdelení do troch veliteľstiev. Hlavnou, vedúcou postavou misie bol nórsky veľvyslanec Tore Bogh.⁸⁰

V memorande bolo dohodnuté, že misia bude trvať šesť mesiacov, po skončení šiestich mesiacov bola predĺžená do 28. júna 1993. Na konci júna misia už nedostala mandát na pokračovanie. Dôvod nepokračovania bol nesúhlas Zväzovej republiky Juhoslávie pokračovať v misii.

Konferencia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe vydala po ukončení misie správu, kde skonštatovala, že najmä na území Kosova je nutný medzinárodný zásah, ktorý by dohliadal na dodržiavanie základných práv obyvateľov. Kritizovali aj skoré ukončenie misie zo strany ZRJ a považovali to za chybný krok. Hlavné problémy misia KBSE definovala do dvoch skupín – personálne zabezpečenie. Misia skonštatovala, že na krízových územiach nie je dostatok vyškolených pracovníkov, ktorí by mohli napomôcť obyvateľom v krízových dobách. Druhým problémom bolo zachovanie snahy o kooperáciu zo strany Srbska.

Aj keď misia KBSE bola pomerne krátka, množstvo odborníkov ju považuje za pozitívnu. Priniesla reálne informácie o situácii v oblastiach, ktorých pôsobila, ktoré neskôr pomohli ďalším misiám, už pod hlavičkou OBSE, rýchlejšie zareagovať na situácie, ktoré počas misii vznikali. Druhá strana, však naznačuje, že misia nebola natoľko úspešná, aby zabránila ďalšiemu vývoju sporu, nedokázala zabrániť stupňovaniu násilia.

4.2 Druhá misia OBSE

Situácia v druhej polovici 90. rokov v Kosove začala gradovať po vstupe UÇK do sporu. Straty nevinných ľudských životov sa zvyšovali a boli nevyhnutné, aby sa do konfliktu zapojili aj medzinárodné organizácie. Prvotnou snahou organizácií bolo konflikt vyriešiť mierovou cestou – nevojenskými nástrojmi, napríklad vyslaním druhej

⁸⁰ OSCE: *Chairman-in-Office Visits New OSCE Group in Minsk*. [cit. 2020-18-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/secretariat/14676?download=true>

misie OBSE. Medzinárodné spoločenstvo sa snažilo spraviť kroky, ktoré by viedli k vzájomnému pochopeniu sa a urovnaní sporov. Vytvorila sa Kontaktná skupina pre Juhosláviu, RB OSN vydala niekoľko rezolúcií, ktoré hovorili o zákaze predaja zbraní⁸¹, o stiahnutí sa Srbska z územia Kosova. Tieto miernejšie opatrenia však nezabrali. Zmiernenie napätie nastalo až po vyhrážke Severoatlantickej aliancie, ktorá hrozila leteckým náletom. Vyhrážka pomohla k nastoleniu dohody o stiahnutí sa srbskej armády územia Kosova, za prítomnosti členov misie OBSE.

Kosovská overovacia misia (KVM) začala v októbri 1998. Bola zriadená Stálou radou. Dohoda bola podpísaná 25. októbra 1998 Úradujúcim predsedom OBSE Bronislavom Geremekom a juhoslovanským ministrom zahraničia Zirašinom Jovanovičom. Prvou základnou úlohou, ako vyplýva aj z názvu misie, bolo overiť dodržiavanie rezolúcie RB OSN č. 1160 a č. 1199. Mala dohliadať na prímerie, monitorovanie vojska a podávať informácia o stave v na územiach Srbska a Kosova medzinárodným organizácia, najmä Organizácií spojených národov.

KVM bola oproti predchádzajúcej misii obrovská, mala niekoľkonásobne viac členov, približne 1500 osôb bolo zapojených do druhej misie. Veliteľstvo mala opäť v Prištine, a koordinačné centrá v Belehrade a v niekoľkých ďalších kosovských dedinách. Ústrednou postavou misie KVM bol americký veľvyslanec Wiliam Walker. Walkerov tím situáciu v Kosove zhodnotil za krízovú a nabádal na opatrenia, ktoré by stupňovaniu napätie predchádzali.⁸²

S úlohou, ktorú druhá misia dostala, bolo kontrolovanie či sa neporušujú dohody a rezolúcie BR OSN. KVM pripravovalo niekoľko desiatok správ o porušovaní rezolúcií a dohôd. Dokonca jedna správa, ktorá nabádala na prešetrenia porušenia, bola začiatkom konca druhej misie OBSE na území Kosova. Začiatok roka 1999 bol asi najlepší, čo sa týka dohliadania, ale aj popularity KVM na území Kosova. Misia vytvorila niekoľko centier, dialógy medzi aktérmi prebiehali pokojne, dokonca aj pri otázke prepustenia väzňov z oboch strán.

Počas januára 1999 misia kontrolovala jeden z najzávažnejších incidentov toho roka, konflikt v Račaku⁸³. V dedine Račak sa 15. januára 1999 odohral masaker, kde zomrelo 45

⁸¹Rezolúcia Rady Bezpečnosti OSN č. 1160. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_12.pdf

⁸² OSCE: *The Secretary General*. 1998. s.32. dostupné na internete: <https://www.osce.org/secretariat/14545>

⁸³OSCE: *The Secretary General*. 1999. s.1-3s. dostupné na internete: <https://www.osce.org/hcnm/78633?download=true>

ľudí albánskeho pôvodu. KVM išla incident prešetriť do Račaku. O pár dní vydala správu kde medzinárodným organizáciám jasne popísala masaker, ktorý podľa nich zapríčinila srbská strana. Wiliam Walker požadoval, aby bol incident prešetrený komisiou medzinárodného haagskeho tribunálu. Samozrejme, srbská vláda so správou nebola spokojná a odmietala pozíciu agresora, ktorý by napadol civilistov. Srbská strana argumentovala tým, že zabití neboli civilisti ale ozbrojené kosovské armády, ako prejav nedôvery nepovolila vstup zástupcom tribunálu na územie Srbska. Do dnes nie je stopercentne potvrdená teória ani jednej, ani druhej, avšak táto roztržka medzi KVM a srbskou stranou „očiernila“ misiu v očiach Srbov, čo viedlo k možnému ohrozeniu života členov misie. Práve kvôli možnému ohrozeniu a zhoršenej bezpečnostnej situácie v Kosovu bola 22. marca 1999 vydaná správa o zrušení mandátu misie. Do dvoch dní opustili krajiny všetci členovia OBSE.⁸⁴

Aj keď druhá misia KVM neskončila úplne šťastne, OBSE si odniesla niekoľko cenných skúseností. Už začiatok bol problémový, misia bola zriadený narychlo čo viedlo k zlej pripravenosti členov KVM – vybavenie účastníkov nebolo stopercentné, nedostačujúca znalosť terénu, na ktorom operovali a veľa ďalšieho. Cez to všetko, však druhá misia OBSE bola obrovský krok vpred pre staronovú organizáciu. Do misie sa zapojilo niekoľko krajín, ktoré KVM podporovali. Bohužiaľ dĺžka misie nepostačovala na vyriešenie konfliktu na území Kosova.

Limit, ktorý po misii OBSE spoznala ju viedlo k transformácií príprav na misie, aby do budúcnosti pracovali efektívnejšie. Prvým krokom, ktorý zabezpečil rýchlejšie konanie bolo rozdelenie Sekretariátu na dve oddelenia – Centrum pre prevenciu konfliktov (Conflict Prevention Centre) a administratívne oddelenie (Department of Administration and Operations).⁸⁵

4.3 Tretia misia OBSE v Kosove

The OSCE Mission in Kosovo (OMIK) znel presný názov tretej misie OBSE v Kosove. Misia vznikla po ukončení bojov, ktorým výrazne pomohlo vydanie rezolúcie Bezpečnostnej Rady OSN číslom 1244. Misia bola súčasťou UMNIK, bola založená Stálou Radou OBSE prvého júla 1999. Hlavnými úlohami misie bol dozor na dodržiavanie

⁸⁴ Girle, P.: *Kosovo*. 2009. s. 56

⁸⁵OSCE: *The Secretary General*, 1999. s. 1-3 [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <https://www.osce.org/hcnm/78633?download=true>

ľudských práv, podpora dodržiavania práv, organizácia demokratických volieb a podpora vzdelávania v oblasti justície, polície a pod.⁸⁶ Po ukončení misie KVM, bolo potrebné zlepšiť organizáciu pri riešení krízy. Počas summitu v Istanbule bol prijatý dokument, ktorý sa zaoberal práve riešením kríz v rámci OBSE. Charta pre európsku bezpečnosť bol názov dokumentu, ktorý sa prijal v novembri 1999.⁸⁷ Boli v ňom spomenuté body ako pokračovať a podporovať spoluprácu s inými medzinárodnými organizáciami, ktoré podporovali bezpečie vo svete. Spolupráca bola vydaná na základe Platformy pre kooperatívnu bezpečnosť, ktorá bola súčasťou Charty pre európsku bezpečnosť. Ďalším bodom, ktorým sa Charta zaoberala bolo ako posilniť politický dialóg v rámci OBSE. Na základe zlepšeného dialógu predstaviteľmi organizácie sa mohli zabezpečiť aj rýchlejšie reakcie, ktoré by kritické situácie mohli efektívnejšie vyriešiť. Posledný bod, ktorý Charta popisovala, sa zamerával na organizáciu misií, ktoré patrili k najdôležitejším prácam v OBSE. Bolo potrebné sa zamerať na zvyšovanie vzdelanosti, kvalifikácie pracovníkov naprieč misiami.⁸⁸

Tretia misia OBSE bola preto výrazne ovplyvnená Chartou pre európsku bezpečnosť, čo napomohlo k vyriešeniu niekoľkých krízových situácií. Napríklad v roku 2000 pracovníci OBSE pomohli s organizáciou komunálnych volieb v Kosove. Pomoc s organizáciou volieb bola rôznorodá, napríklad podpora mediálnej kampane, vytvorenie pravidiel na financovanie kampane alebo aj stanovenie pravidiel pre sčítavanie hlasov po skončení volieb. Ďalším pozitívom bola podpora menšín pri udelení vysielacích licencií. Aj o pár rokov neskôr OBSE podporovala kvalitné médiá, ktoré svoj obsah tvorili nezávisle. Pomoc bola v rámci organizovania seminárov, školení, konferencií a podobne.⁸⁹

O sedem rokov neskôr sa podarilo OBSE zorganizovať až troje voľby. Prvé boli do kosovského Zhromaždenia, druhé do obecnej správy a posledné voľby boli o post starostu v miestnych dedinách. Pracovníci, ktorí boli súčasťou OMIK pomáhali pri legislatívnych reformách, pri tvorbe inštitúcie pre ombudsmana. Dôležitou pomoc bola hlavne pri návrate vojnových utečencov naspäť do Kosova – pomoc pri začlenení do spoločnosti a doriešení vlastníckych práv utečencov.

⁸⁶ OSCE: *Permanent Council*, 1999. dostupné online na: <https://www.osce.org/pc/28795?download=true>

⁸⁷ OSCE: *Istanbul document 1999*, [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/mc/39569?download=true>

⁸⁸ OSCE: *The Secretary General*, 1999. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <https://www.osce.org/hcnm/78633?download=true>

⁸⁹ OSCE: *The Secretary General*, 2003. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <https://www.osce.org/secretariat/14539>

V roku 2009 pracovníci OBSE vypracovali správu o zlom a nekvalitnom vzdelaní pre deti. Bol usporiadaný projekt, ktorý mal odstrániť využívanie detí na pouličné žobranie. V roku 2009 bol založený inštitút pre ombudsmana v Kosove, ktorý mal riešiť krízu v oblasti obchodovania s ľuďmi, zneužívania detí a žien. Misia bola zameraná aj na vzdelávanie, hlavná podpora bola nasmerovaná na univerzity a navýšenie počtu kvalifikovaných vyučujúcich.⁹⁰ Nasledujúce roky boli pre misiu úspešné, podarilo sa niekoľko legislatívnych zmien v oblasti vlastníckeho práva, boli organizované workshopy pre policajné, vojenské a colnícke zložky. Zorganizovali sa kampane pre väčšiu bezpečnosť na diaľniciach, kampaň na boj proti terorizmu a organizovaného zločinu. V oblasti ľudských práv sa podarilo o zrovnoprávnenie žien, o pomoc pri zastavení obchodovania s ľuďmi alebo aj niekoľko ďalších organizácií volieb. Pozitívom je čoraz menšia účasť pracovníkov misie na voľbách a čoraz vyššia odbornosť miestneho obyvateľstva. Ďalej misia pomáhala na zvýšení popularity volieb, počas každých volieb je účasť na voľbách vyššia. Misia OMIK napomohla a ešte stále napomáha nezávislosti a stabilite Kosova v rôznych oblastiach.

⁹⁰ OSCE: *The Secretary General*, 2009, 36-38s. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <https://www.osce.org/secretariat/67759>

Záver

Po rozpade Východného bloku sa víťazom stal západ na čele s USA. Dozaista, Spojené štáty americké sa podieľali na porážke ZSSR, ale hlavnými príčinami rozpadu boli zlé ekonomické rozhodnutia, zle nastavená vnútorná politika ale aj spoločenská kríza spojená s potláčaním základných ľudských práv a slobôd. Po nástupe M. Gorbačova sa situácia v krajinách Sovietskeho zväzu výrazne zlepšila. Avšak, napriek pozitívnym, demokratickým úmyslom a stabilizovaniu ZSSR zo strany M. Gorbačova, mali opatrenia opačný efekt. Uvoľňovanie tlaku z komunistickej nadvlády, malo za následok väčšiu možnosť na nezávislosť v komunistických satelitoch. Napriek boju za nezávislosť, rozpad východného bloku bol rýchly, ale zároveň nekrvavý. To je pravdepodobne najväčšie pozitívum studenej vojny. Straty na ľudských životoch boli iba zlomkom v porovnaní s dvoma svetovými vojnami.

Ako je vyššie spomenuté, studená vojna si nevyžiadala toľko obetí ako globálne vojny. Dôležitú úlohu zohrávali medzinárodné organizácie, ktoré prispeli k udržiavaniu mieru a stability vo svete. Počas vojny, zohrávali strategické postavenie organizácie Severoatlantická aliancia (NATO) a Varšavská zmluva. Avšak, po ukončení studenej vojny, na naliehanie krajín bývalého sovietskeho bloku, bola Varšavská zmluva rozpustená. So zánikom najväčšieho protivníka, sa začalo rokovať o ďalšej existencii a potrebnosti NATO. Čoskoro však bolo evidentné, že organizácie ako sú napríklad NATO, OSN a OBSE budú v ďalšom období potrebné. Po skončení studenej vojny, v niektorých častiach východnej Európy začalo stúpať napätie. Na území bývalej Juhoslávie vznikali regionálne konflikty, spojené s oslobodzovacími procesmi. Hrozilo, že tieto konflikty sa rozšíria do iných častí sveta. V takých prípadoch bol vznik a vývoj organizácií ešte dôležitejší ako tomu bolo počas vojny. Zo situácie v Juhoslávii je jasne vidieť ako organizácie prispeli k stabilite na území Srbska a Kosova. Z vojenského hľadiska bolo potrebné zapojiť NATO, na udržiavanie pokoja na území v krízových oblastiach. Pri transformovaní NATO, bolo dôležité prísť s novými metódami, ktorých cieľom bolo zabrániť stupňovaniu napätia v krízových oblastiach. Aliancia začala zapájať krízový manažment, organizovala mierotvorné aktivity spojené na podporu mieru. Z hľadiska autority a prijímania opatrení, najdôležitejšiu úlohu zohrala Organizácia spojených národov, konkrétne Bezpečnostná Rada OSN, ktorá počas konfliktov vydala niekoľko rezolúcií, ktoré dopomohli organizáciám zabrániť šíreniu zbraní a zastaveniu nepokojov v krízových oblastiach. Častokrát však býva nedocenená, organizácia OBSE, ktorá mala počas konfliktov výnimočné postavenie. OBSE, ešte vtedy

ako KBSE, sa do konfliktu v Juhoslávii dostala na úplných začiatkoch. Aj keď prvá misia nebola tak úspešná ako by sa očakávalo, vytvorila dobré, vstupné podmienky pre ďalšie dve misie, ktoré sa nezmariteľne zapísali do novodobých dejín Kosova.

Úlohou bakalárskej práce bolo poukázať na transformovanie medzinárodných organizácií po ukončení studenej vojny. Práve na príklade organizácie OBSE, ktorá sa zmenila z konferencie na medzinárodnú organizáciu, bolo vidieť, akú dôležitú úlohu zohrávajú medzinárodné organizácie vo svete na udržanie pokoja a mieru. Prítomnosť Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe na území Kosova, bola nutná a dôležitá. Za jej najväčší prínos považujem prítomnosť pri organizovaní demokratických slobodných volieb, vyššiu vzdelanosť srbského a albánskeho obyvateľstva na území Kosova, zmiernenie napätia a veľa ďalšieho, čo viedlo k zlepšeniu životnej úrovne obyvateľov.

Zoznam použitej literatúry

KNIŽNÉ ZDROJE

- ANTHONY, Arnold. *Afghanistan's Two-Party Communism: Parcham and Khalq*. [s.l.]: Hoover Press. 1979. s.127 ISBN 978-0-817-97793-1
- BENČÍK, Antonín a kol. *Osem mesiacov pražskej jari*. Praha: Osveta, 1990. s.304 ISBN 80-217-0204-4
- DAMANKOŠ, Marián. *Svetové dejiny III*. Tomášov: Eurolitera. 2007. s.220. ISBN 809-6-852-027
- DURMAN, Karel. *Útěk od praporu*. Praha: Karolinum, 1996. s.534 ISBN 80-7184-672-4
- ECKERT, Carter a kol. *Dějiny Koreje*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s.424. ISBN 978-8-071-06580-7
- FIDLER, Jiří a kol. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997. s.243 ISBN 807-1-851-450
- FULBROOK, Mary. *Dějiny moderního Německa*, Praha: Grada, 2010. s.304. ISBN 978-8-024-73104-9
- GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. Praha: Slovart (ČR), 2006. s.300. ISBN 80-7209-843-8
- GADDIS, John Lewis. *The United States and the Origins of the Cold War*. New York: Columbia University Press. 1972. s.432. ISBN 978-0-231-03289-6
- GIRGLE, Patrik. *Kosovo*. Praha: Libri. 2009. s.160 ISBN 807-2-773-305
- GRAČOV, Andrej. *Zkáza Sovětského svazu*. Praha: Grada. 2017. s.368 ISBN 978-8-027-10662-2
- JUDAH, Tim. *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press. 2009 s.214. ISBN 978-0-195-37345-5
- KAŠPAR, Oldřich. *Dějiny Karibské oblasti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2002. s.261 ISBN 807-1-065-579
- KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie*. Praha: Prostor, 2002. s.946. ISBN 807-2-600-257
- KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA*. Druhé vydanie. Praha: Professional Publishing, s.a. 2009. s.437 ISBN 978-80-86946-68-9

- KUNŠTÁT, Miroslav. *Znovusjednocení Německa a československá zahraničná politika*, Ústí nad Labem: Nakladatelství K. Kaiserová – Albis international, 2011. s. 197-211.
- MALIA, Martin. *Sovětská tragédie*. Praha: Argo. 2004. s.566 EAN 9788072035663
- MANÁK, Marián. *Európska poradná komisia a diplomacia USA v rokoch 1943-1945*, Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2011. s.219. ISBN 978-8-374-90436-0
- MELICHAR, Václav. *Varšavská smlouva – záruka bezpečnosti ČSSR*. Praha: Práce. 1972 s.57
- NÁLEVKA, Vladimír. *Karibská krize*. Praha: Institut sociálních věcí. 2001. s.242 ISBN 808-5-866-897
- NÁLEVKA, Vladimír. *Stalinova hra o Zemi jitřní svěžesti*. Praha: Epoque. 2009. s.170. ISBN 978-8-087-02793-6
- NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Druhé vydanie. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml. 2000. s.286. ISBN 978-8-086-49316-9
- NOVOTNÝ, Adolf. *Teorie a praxe mezinárodných vztahu*. Tretie vydanie. Bratislava: Eurokódex, 480s. EAN 9788089447374
- PAWERA, René. *Manažment európskej bezpečnosti*. Bratislava: EUROUNION. 2005. s.134 ISBN 80-88984-71-8
- PELIKÁN, Ján a kol. *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny. 2013. s.680 ISBN 978-8-074-22217-7
- PETRUF, Pavol. *Maršallov plán ,Edícia Dejiny a fakty*, Bratislava: Slovak Academic Press, 1993. s.192. ISBN 808-5-665-14-X
- PETRUF, Pavol. *USA a studená vojna*, Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1985. s.277.
- Publis Diplomacy Division. *NATO and the Warsaw Pact – Force Comparisons*. Brussels : Nato information service, 64s.
- SERHII, Ploky. *Chernobyl: The History of a Nuclear Catastrophe*. [s.l.] 2018. s.400 ISBN 154-1-617-096
- ŠEBESTA, Štefan. *Euroatlantické partnerstvo NATO v dokumentoch z rokov 1990 – 1999*. Druhé vydanie. Bratislava : Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky, Výbor

vlády pre prípravu Slovenskej republiky na členstvo v NATO, s.a., 383s. ISBN 80-89030-02-5

ŠUTAJ, Štefan. *Parížska konferencia 1946 a mierová zmluva s Maďarskom*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2015. s.402. ISBN 978-80-89046-85-0

ŠVANKMAJER, Milan a kol., *Dejiny Ruska*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2004. s.575. ISBN 978-8-071-06613-2

TINDALL, George Brown., *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1996. s.898 ISBN 80-7106-088-7

URBAN, Josef. *Varšavská zmluva v boji za mier*. Bratislava: Pravda. 1979 s. 272

WEBBER, Mark. *NATO's Post-Cold War Trajectory*. [s.l.] 2013. s.296 ISBN 978-1-349-28125-1

WEBER, Hermann. *Dějiny NDR*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s.440. ISBN 807-1-065-587

ODBORNÉ ČLÁNKY A ŠTÚDIE (z časopisov)

BLAŽEK, Petr. 2019. Pád Berlínskeho múru. In: *Historická revue* [online] 09.11.2019 [cit. 2019-12-11] dostupné na internete < <http://www.historickarevue.com/clanok/berlinsky-mur-1989>>

DRAGÚŇ, Stanislav. 2018. Vojna vo Vietname. In: *Historická revue* [online] 22.03.2018 [cit. 2019-01-12] dostupné na internete < <http://www.historickarevue.com/clanok/od-ofenzivy-tet-po-porazku>>

INC. 2017. NATO odtajnilo dokumenty. Pozrite si porovnanie síl Severoatlantickej aliancie a Varšavskej zmluvy. In: *Hospodárske noviny* [online] 14.08.2017 [cit. 2019-12-09] dostupné na internete: <<https://history.hnonline.sk/studena-vojna/1010187-nato-odtajnilo-dokumenty-pozrite-si-porovnanie-sil-severoatlantickej-aliancie-a-varsavskej-zmluvy>>

KLUBERT, Tomáš. [s.a.]. 9. júl 1947 – Marshallov plán. In: *Ústav pamäti národa* [online] [s.a.] [cit. 2019-08-11] dostupné na internete < <https://www.upn.sk/sk/9-jul-1947---marshallov-plan/>>

NANIAS, Marian. 2018. Jadrová Energia – jadrové (od)zbrojenie a Jadrová Energetika. In: *SME.SK Blog*. [online] 26.07.2018 [2019-12-12] dostupné na internete

<<https://nانياs.blog.sme.sk/c/489092/jadrova-energia-jadrove-odzbrojenie-a-jadrova-energetika.html>>

RYBAN, Ľuboš. 2018. Hirošima a Nagasaki: Ako svet spoznal silu jadra?. In: *Historická revue*. [online] 6.8.2018 [cit. 2019-12-11] dostupné na internete <http://www.historickarevue.com/clanok/hirosima_nagasaki>

VÝSKUMNÉ SPRÁVY

OSCE: Fifteenth meeting of the Committee of senior officials. [cit. 2020-15-05] dostupné na internete <https://www.osce.org/documents/16159?download=true>

OSCE: Activities Politico – Military dimension. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<http://www.osce.org/activities/18803.html>>

OSCE: Economic and Environmental Forum. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/oceea/eef>>

OSCE: *History*. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/history>>

OSCE: Human Dimension Commitments. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/odihr/76894?download=true>>

OSCE: Chairman-in-Office Visits New OSCE Group in Minsk. [cit. 2020-18-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/secretariat/14676?download=true>

OSCE: Istanbul document 1999, [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <https://www.osce.org/mc/39569?download=true>

OSCE: Permanent Council, 1999. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <<https://www.osce.org/pc/28795?download=true>>

OSCE: The Secretary General, 2003. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <<https://www.osce.org/secretariat/14539>>

OSCE: The Secretary General, 2009, 36-38s. [cit. 2020-03-05] dostupné online na: <<https://www.osce.org/secretariat/67759>>

OSCE: The Secretary General. 1998. s.32. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/secretariat/14545>>

OSCE: The Secretary General. 1999. s.1-3s. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/hcnm/78633?download=true>>

OSCE: Who we are. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete: <<https://www.osce.org/whatistheosce>>

Rezolúcia Rady Bezpečnosti OSN č. 1160. 1998. [cit. 2020-03-05] dostupné na internete:
<https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_12.pdf>

Rezolúcia Rady Bezpečnosti OSN č.1244. 1999. OSN [cit. 2020-03-05] dostupné na internete na: <http://www.army.cz/acr/kfor8/dok/un1244.pdf>